

Historische Kring Diemen

Jaargang 25 – Nummer 1-2015

TIEN INTERESSANTE DIEMENSE ARTIKELEN

IN DIT NUMMER:

o.a. KUNSTENAAR PIERRE VAN SOEST EN DE GROTE RIETSCHUUR, PIET VEDDER, TRAGEDIE MET DE LEMMERBOOT, DIEMEN IN DE OUDE PERS, WATERSPORT IN DIEMEN, BEGRAAFPLAATS RUSTOORD, FOTOGRAAF DE BRUIJN (DE DIEMENSE JACOB OLIE), MELKBOER KERSBERGEN

De goede, oude Muiderstraatweg in de jaren vijftig. Links de rijksweg van en naar 't Gooi en verder natuurlijk. Rechts die rare ventweg, net voorbij Hotel Café Restaurant De Kroon, favoriete plek voor dorpsgenoten die iets te vieren hadden, maar ook van handelsreizigers. Op het vlak van de ventweg is ruimte gemaakt voor het voorsorteervak om via de Diemerbrug naar Diemen-Zuid te gaan. Op de foto is ook het nogal dominante Witte Blok aan de Hartveldseweg te zien. Beneden winkels en boven woningen. De toren van de Sint-Petrus' Bandenkerk steekt erbovenuit. De rijksweg werd eind jaren tachtig van zijn functie ontheven door de komst van de ringweg rond Amsterdam. De Diemense huisvrouw was er niet rouwig om. Nu de honderden optrekkende auto's en flerijdende auto's er niet meer elke dag waren, bleef de witte was aan de waslijn wit. Het einde van het tijdperk werd gevierd bij de Diemerbrug met een optreden van Normaal, inderdaad de band van Bennie Jolink. Of het lag aan de oude boerengeschiedenis van het dorp Diemen is niet bekend, maar de boerenrock uit de Achterhoek schalde door de speakers op het kruispunt bij de Diemerbrug. Daar werd in ieder geval vanaf dat moment niet meer Oerend Hard gereden; de Muiderstraatweg en de Hartveldseweg waren geen ventweg meer, maar een doorgaande weg door Diemen (foto coll. Kersbergen).

INHOUD

• Voorwoord, <i>Taco ten Dam</i>	1
• De Grote Rietschuur en de wandschildering van Pierre van Soest, <i>Ellen van Meurs</i>	2
• Piet Vedder op het kruispunt der wegen: "Voor mij geen koeien.", <i>Taco ten Dam</i>	8
• Aan boord toen het Lemmerbootdrama plaatsvond, <i>Jaap Haag</i>	13
• Oud Diemen in de pers: Filippini van D.V.A.V. tekent profcontract bij Amsterdam, <i>Taco ten Dam</i>	15
• In memoriam Hanna Blok, <i>Noor van Mens en Jaap Haag</i>	16
• Over Japanse vredesactivisten, Eva Furth, Kruidenhof, De Schakel en VSO, <i>Alfons Ruitenbeek</i>	18
• Zeilen, kanovaren en roeien op de Diem, <i>Jaap Haag</i>	21
• Rustoord: Augustus Pieter Lopez Suasso en Sophia Lopez Suasso-de Bruijn, <i>Taco ten Dam</i>	23
• Fotograaf N. de Bruijn, Diemerbrug, <i>Wiard Krook</i>	24
• Melkboer Klaas Kersbergen in de Burgemeester de Kievietstraat, <i>Willy Bulterman-Hartsink en Taco ten Dam</i>	31
• Prikbord	32

Foto voorzijde omslag: melkboer Kersbergen tijdens zijn melkwijk in Diemen. Hier staat hij met paard en wagen op het kruispunt van de Burgemeester de Kievietstraat en de Nicolaas Lublinkstraat (foto coll. Kersbergen).

www.historischekringdiemen.nl
www.beeldbankdiemen.nl

opgericht 16 maart 1991

jaargang 25, nummer 1-2015

gratis voor leden

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Peter Texier
penningmeester: Han Saan
bestuursleden: Frans Deckers
Jaap Haag
Noor van Mens
Cora Rijfkogel
Ad Saan

secretariaat: Rietzangerweg 104
1111 VN Diemen
tel. 020 - 695 41 40
j.texier@chello.nl

IBAN: NL95INGB0001525866
Penningmeester HKD
Buitenlust 50
1111 JK Diemen
saan44@zonnet.nl

redactieadres: Anne Frankstraat 13
1112 LL Diemen
t.ten.dam@planet.nl

redactieteam: Willy Bulterman-Hartsink
Taco ten Dam
Jaap Haag
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Alfons Ruitenbeek

opmaak: Danielle de Graaff

beeldredactie: Wiard Krook

eindredactie: Taco ten Dam

druk: Onlineprinters.nl

ISSN 0929-9068

© 2015 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s). Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 21,- per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Het redactieteam van het boek *Diemens Oorlog* heeft een topprestatie geleverd door in een jaar tijd een aantal zeer diverse en interessante verhalen te schrijven over de geschiedenis van ons dorp in de Tweede Wereldoorlog. Het was dan ook geweldig te horen dat de voorraad van een paar honderd boeken bij boekhandel Bruna in een week was uitverkocht. Intussen is het boek weer op voorraad en kan het boek ook nog via de club zelf worden aangeschaft.

Dit tijdschrift heeft niet één vast thema zoals u van ons gewend bent. Eens in de zoveel tijd maken we een tijdschrift met verschillende onderwerpen. In dit zomernummer van 2015 kunt u het verhaal van Ellen van Meurs lezen over de kunstenaar Pierre van Soest en zijn kunstwerk in de *Grote Rietschuur*. Dit gebouw ligt bij het *AGO-bad* naast het gebouw van Pantar. De gemeente Diemen heeft de *Kleine Rietschuur* gesloopt voor de bouw van een brede school. Nu bestaat de angst dat ook de Grote Rietschuur gesloopt gaat worden. Het bestuur van de Historische Kring Diemen beijvert zich om de *Grote Rietschuur* te behouden.

Taco ten Dam sprak met Piet Vedder die opgroeide op boerderij 't *Hout-Bosch* bij de oude Kilometerbrug. Een apart stukje Diemen vlakbij het voormalige recreatieoord *Betlem*. Piet werkte een arbeidsleven lang bij de *Koninklijke Saan BV*, de trots van Diemen en maakte daar ook onvoorspelbare zaken mee.

Jaap Haag tekende het verhaal op van mevrouw Emmy van Asselt-Boss die in januari 1945 een scheepsramp met een van de Lemmerboten op het IJsselmeer meemaakte. Daarnaast schreef Jaap over de watersport in Diemen.

Alfons Ruitenbeek put weer uit zijn persoonlijk archief en gaat dieper in op een aantal bijzondere ervaringen tijdens zijn wethoudersperiode van 1976 tot 1986.

Wiard Krook heeft zijn fascinatie voor de Diemense fotograaf N. de Bruijn uiteengezet en geïllustreerd met een aantal bekende foto's van deze 'Diemense Jacob Olie'. De Bruijn die kort na 1900 naar Wassenaar verhuisde, heeft ons prachtige kiekjes nagelaten van het Diemen van ongeveer 135 jaar geleden.

Daarnaast plaatsen we een aantal prachtige foto's uit het familiearchief van Nel Kersbergen wier vader als melkboer een graag geziene verschijning was in de straten van Diemen. We komen in volgende nummers zeker terug met meer foto's.

Tenslotte lanceren we een tweetal nieuwe rubrieken: *Diemen in de oude pers* en *Rustoord*. In de eerste rubriek wordt gememoreerd hoe de mid-denvoor van D.V.A.V. in 1954 nieuws op Sumatra bleek te zijn en in de tweede rubriek staat het verhaal van de dame die aan de start stond van het *Stedelijk Museum* in Amsterdam en in 1890 begraven werd op *Rustoord*.

Namens de redactie wens ik u weer veel lees- en kijkplezier!

Taco ten Dam
Eindredacteur

Een nieuw monument voor Diemen

DE GROTE RIETSCHUUR EN DE WANDSCHILDERING VAN PIERRE VAN SOEST

Ellen van Meurs

Wat verloren tussen de moderne kantoren van Pantar en de nieuwbouwwijk Plantage De Sniep staat nog steeds de Grote Rietschuur, in 1952 gebouwd naar een ontwerp van architect Frank van Klingeren (1919-1999).

Bij binnenkomst word je al gelijk getroffen door een enorme wandschildering in felle kleuren. Deze is in 1957 aangebracht door Pierre van Soest (1930-2001), met wie Van Klingeren vaak samenwerkte.

De Grote Rietschuur, gelegen aan Kriekenoord, is eigendom van Pantar, een werk/leerbedrijf voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, voorheen AGO-Cordaan. Ernaast stond de Kleine Rietschuur die dit jaar in opdracht van de gemeente Diemen is gesloopt om plaats te maken voor Brede School De Kersenboom. In dit artikel wil ik graag onderstrepen dat voorkomen moet worden dat dit lot ook de Grote Rietschuur treft.

Geschiedenis

In 1952 moest de stichting A.G.O. (Arbeidsinrichting voor Geestelijk Onvolwaardigen) van de Hemweg in het westelijk havengebied verdwijnen vanwege uitbreidingen aldaar. De gemeente Amsterdam regelde en betaalde de verhuizing naar een weiland aan de Rijksweg

in Diemen. Vanwege mogelijk verkeerslawaaï werd een zware windsingel om het terrein aangelegd, zodat de werknemers daar rustig aan de slag konden gaan. De voorziening werd Diemeroord genoemd, in 1959 Van Kriekenoord, naar de achternaam van de directeur.

Pierre Gerardus Cornelis van Soest (1930-2001)

De gemeente Diemen had als eis dat de gebouwen zo landelijk mogelijk ontworpen dienden te worden omdat het geheel ingebed zou worden in een wandelpark. Als architect werd benaderd Frank van Klingeren, die als visie had dat verschillende bezigheden het beste in één ruimte uitgeoefend konden worden. Zo was de kans op ontmoetingen het grootst en dit zou het welbevinden ten goede komen. De Grote Rietschuur bestaat inderdaad uit enorme, lichte werkruimtes. Alleen het magazijn is op speelse wijze afgescheiden (en de toiletten natuurlijk). De buitenmuren zijn in kettingverband gebouwd en langs de dakrand is zogenaamd boeren-vlechtwerk ingemetseld. Een riet gedekt zadeldak met daarin verwerkte kleine dakkapellen completeert de landelijke uitstraling.

Op het terrein werden voorzieningen getroffen voor een (fruit)kwekerij, een tuinderij, een bloemisterij, weiden voor jongvee, koeien en schapen, een vijver voor eenden, een zwaneneiland, stallen, nachthokken, hakhout en opslagruimtes. In de Kleine Rietschuur werden rietmatten gemaakt.

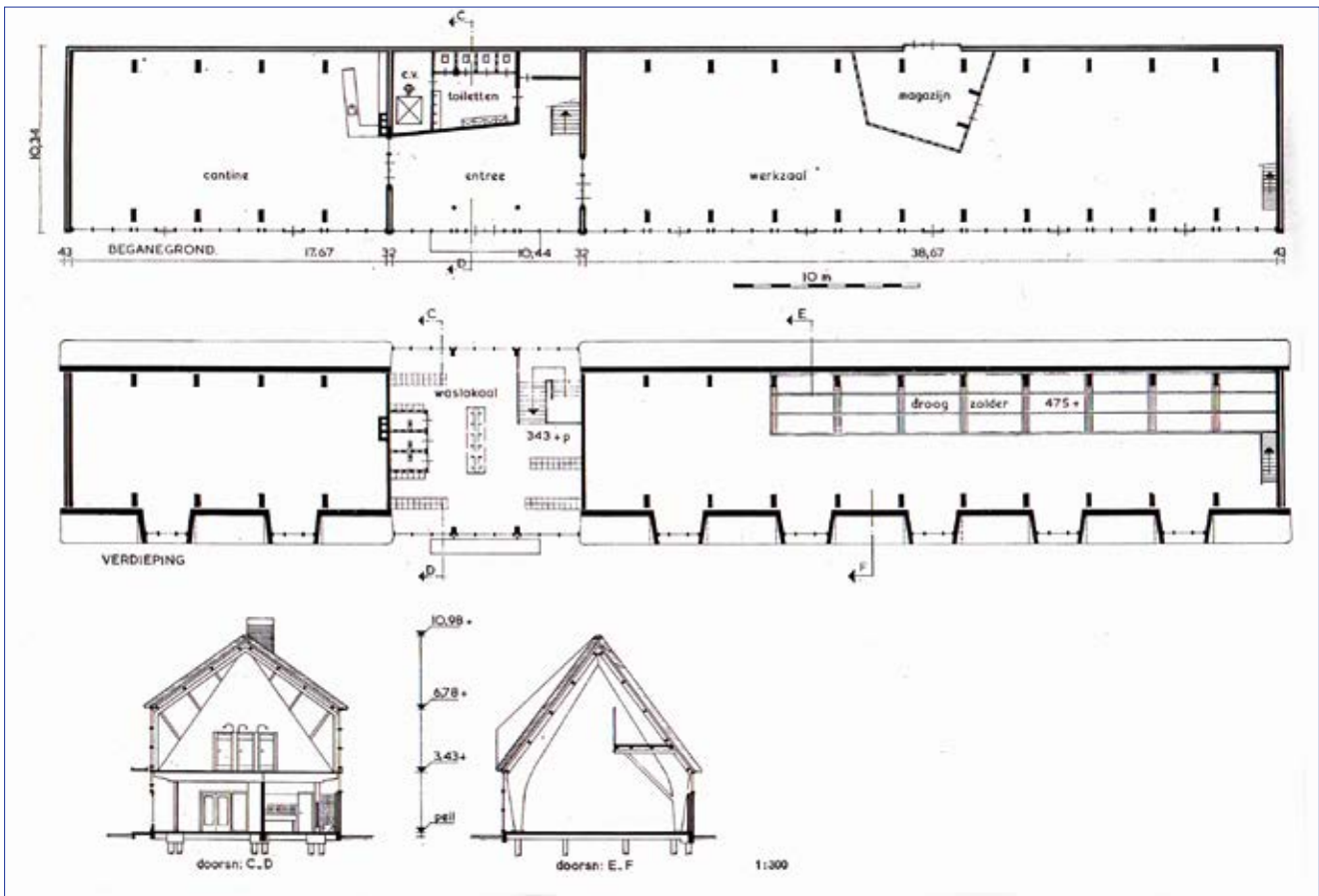
De Amsterdamse commissie voor wandschilderingen stelde een bedrag ter beschikking voor het aanbrengen van een wandschildering in de centrale hal. Deze opdracht kreeg Pierre van Soest. Naar aanleiding van zijn

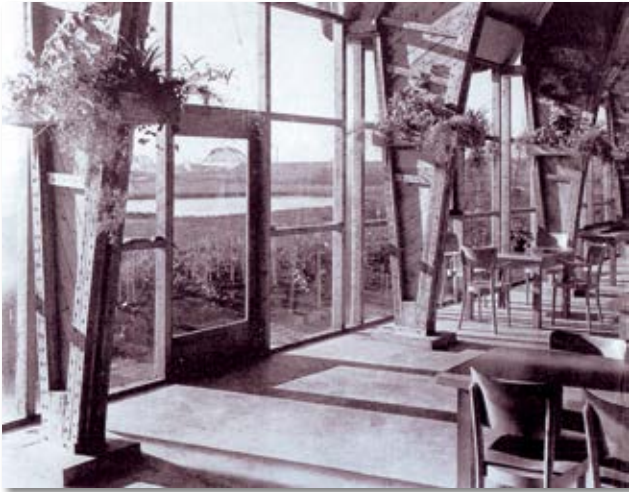
De 'Grote Rietschuur' van architect Frank van Klingeren op het adres Kriekenoord te Diemen in 2015.

ontwerp ontstond er een discussie of zwakzinnigen deze min of meer abstracte kunst wel zouden kunnen waarderen. De directeur van het centrale bureau voor de openbare gezondheidszorg, prof. dr. A. Querido, vatte

het als volgt samen: zwakzinnigen zien minder verschil tussen naturalistische en abstracte kunst. Het ontwerp zal een frisse en positieve uitwerking op de beschouwers hebben. ➤

Ontwerptekening uit 1952 van de 'Grote Rietschuur' van 'humaan architect' Frank van Klingeren.

De kantine van de toenmalige 'Werkinrichting Diemerwaard' in de 'Grote Rietschuur'.

De wandschildering, geen titel bekend (h. 2,73 m x br. 9,21 m)

Van Soest heeft direct op de bakstenen muur geschilderd, ook de voegen zijn meegenomen, soms in een contrasterende kleur. Hij gebruikte vermoedelijk silicaatverf, in die tijd een veel toegepast product dat bekend stond om zijn lange kleurstabieleit, vochtbestendigheid en goede hechting. Silicaat is een bindmiddel. Inderdaad ziet de wandschildering er qua kleur nog goed uit. Alleen zitten hier en daar in de muur grote en kleine gaten en is onderaan een strook weggesleten. De muurschildering loopt door om de hoek waar een toegangsdeur tot de toiletruimte zit.

Beschrijving

Er worden, half abstract, 4 arbeiders (alleen mannen) weergegeven, die een ontspannen indruk maken. Zij glimlachen, roken en doen hun werk in een harmonieuze omgeving vol zachte vormen, felle kleuren en dynamische lijnen. Er is geen diepte aangebracht.

De meest linker figuur, met een petje op en een sigaret in zijn mond, bewerkt het land met een landbouwmachine. Daarnaast leunt een rokende man op klompen met zijn rechterarm op een spade. Om hem heen abstracte bomen en rechts van hem een abstracte vogel en een vlinder. Daarnaast een arbeider die achter een bureau lijkt te zitten. Met zijn linkerhand houdt hij een telefoon bij zijn oor, waarbij zijn linkeroog ook op het toestel gericht is. In zijn rechterhand een sigaret. De meest rechter figuur geeft vermoedelijk de rietmattenproductie weer. Hij is lager afgebeeld dan de anderen, houdt iets groots vast en heeft een geel strootje in zijn mond. Vanwege brandgevaar geen sigaret.

Pierre van Soest

Pierre van Soest, geboren in Venlo, kwam in 1947 naar Amsterdam om te gaan studeren aan de *Rijksacademie voor Beeldende Kunsten*. In 1949 moest hij hiermee stoppen wegens geldgebrek.

In 1964 kocht hij een boerderij in Helle, bij Nuth in Limburg, waar hij tot 1992, afwisselend met Amsterdam, woonde en werkte. Vanaf 1992 tot zijn dood in 2001 woonde hij in Amsterdam. In 1953 en 1954 ontving hij de

Koninklijke Subsidie voor de Vrije Schilderkunst. Hij was docent aan Ateliers '63 te Haarlem en van 1972 tot 1987 docent monumentale schilderkunst, en naderhand schilderkunst, aan de Koninklijke Academie voor Kunst en Vormgeving in 's-Hertogenbosch. Monumentale schilderkunst is niet-vrije, gebonden- of gebruikskunst in een architectonische setting.

Vanaf eind jaren '60 van de vorige eeuw begon Van Soest te schilderen in reeksen. Hij was dan geboeid door een bepaald onderwerp en maakte er een serie van.

Scorpio

Het vroege werk van Van Soest wordt wel bestempeld als post-cobra, iets waar hij het zelf overigens niet mee eens was. Het is echter nauwelijks bekend dat hij zich in 1962 aansloot bij de in dat jaar opgerichte Scorpio-groep, een bont geschakeerd gezelschap, bestaande uit 9 Amsterdammers en 1 Hagenaar. Deze groep is niet bekend maar gelukkig heeft dr. H.L.C. (Hans) Jaffé (1915-1984) er in 1962 een tentoonstellingscatalogus aan gewijd. Jaffé behoorde na de Tweede Wereldoorlog tot de meest vooraanstaande kunsthistorici op het gebied van de moderne kunst. Volgens Jaffé bestond de Scorpio-groep uit *Angry Young Men*. Zij verzetten zich tegen de welvaart en normalisatie van een maatschappij waarin het persoonlijk levensgevoel verkommt. Zij wilden in hun kunst op directe wijze hun gevoelens uiten en zonder regels en normen hun ziel bloot leggen. Hun kunstwerken hoefden niet per se goed te zijn en konden een provocerend karakter hebben. Een reactie werd verwacht, maar goedkeuring was niet nodig. Jaffé schrijft deze houding toe aan het feit dat deze groep, in 1962 gemiddeld 33 jaar oud, geboren is tussen twee wereldoorlogen in en de Tweede Wereldoorlog als getuige hebben beleefd. Dit heeft ze opstandig gemaakt. De wereld was veranderd, de vooroorlogse normen pasten niet meer. Die opstandigheid werd verbeeld door een schorpioen, die met gif in zijn staart om zich heen slaat. De Scorpio-groep had haar hoogtepunt in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw, daarna vlakke het wat af.

Tussen de wandschildering in Diemen (1957) en de oprichting van Scorpio zit vijf jaar. Het is natuurlijk de

vraag of het gedachtengoed van Scorpio al zichtbaar is in de Diemens wandschildering. Duidelijk is dat de arbeiders hier een plek hebben waar ze, al naar gelang hun capaciteiten, zich konden ontwikkelen en gelukkig konden zijn, zonder te hoeven voldoen aan allerlei normen en waarden. Het venijn en de opstandigheid van de Scorpio-groep is misschien terug te vinden in de half-abstracte vormtaal, die lak heeft aan een realistische weergave. De Scorpio-groep zocht een plaats waar iedereen, met stekel en venijn, zichzelf kon zijn. Het maken van deze wandschildering is vermoedelijk een kolfje naar de hand voor Pierre van Soest geweest.

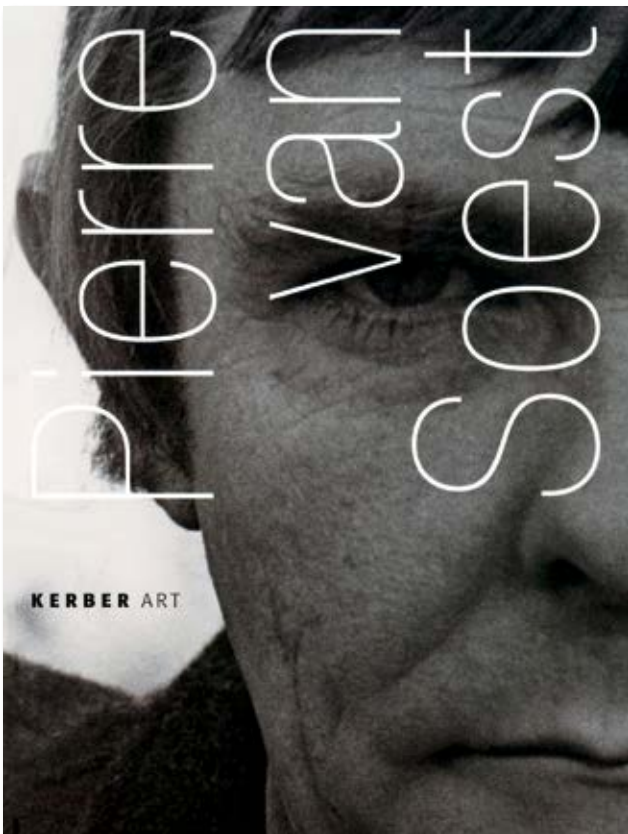
Monumentale kunst in de wederopbouwperiode

Na de Tweede Wereldoorlog moest veel weer worden opgebouwd en bijgebouwd. In 1951 werd ook de procentageregeling voor de decoratieve aankleding van

Pierre van Soest (1930-2001) in 1950 (foto Dirk de Herder).

belangrijke gebouwen, in beheer van de Rijksgebouwendienst, ingevoerd. 1,5 % van de nieuwbouwsom werd hiervoor gereserveerd. Deze kunst werd een integraal onderdeel van de nieuwbouw en straalde het vooruitgangsideaal uit. De monumentale kunst heeft haar wortels in de vernieuwing van de katholieke kerken in de tweede helft van de 19de eeuw, toen er beeldhouwde portalen en glas-in-loodramen verschenen.

Rond 1965 verloor de monumentale kunst echter haar draagvlak en werd het als ouderwets bestempeld. Pas halverwege de jaren '80 van de vorige eeuw ontloek een nieuwe belangstelling, ook omdat de monumentale kunst met vernietiging bedreigd werd. Het werd niet meer begrepen, de betekenis van het kunstwerk was vergeten en het was moeilijk te herplaatsen, want dat bracht veel moeite en kosten met zich mee. De geldwaarde was ook moeilijk te bepalen want deze kunst kon immers niet verhandeld worden en bovendien, eenmaal losgezaagd, verloor het haar waarde, kon zij niet meer communiceren, omdat zij met de architectuur een geheel vormde.

Zo is door onwetendheid, onverschilligheid en geldgebrek veel monumentale kunst uit de wederopbouwperiode, tegelijk met haar architecturale setting verdwenen. Maar halverwege de jaren '80 van de vorige eeuw kwam er een kentering. Men begon deze vertrouwde *landmarks* in de woonomgeving te missen en opnieuw te waarderen. Het waren oriëntatiepunten in een steeds eenvormiger, voller en anoniemer wordend architecturaal landschap. Men zag in dat het behoud van de monumentale kunst een herinnering kon bieden en kon bijdragen aan de sociale cohesie van een wijk. En zo kreeg de monumentale kunst als het ware een potentieel nieuw draagvlak. Naast behoud op het materiële vlak is hierbij het overdragen van kennis over deze kunst nodig, want die was inmiddels verloren gegaan.

Wandkunst om als gemeente trots op te zijn

Het Instituut Collectie Nederland (ICN) riep een site in het leven: helpwandkunstopsporen.nl om deze kunst te kunnen aanmelden, te kunnen behouden en om naar oplossingen te zoeken. Ook de wandschildering van Van Soest is hier aangemeld (nr. 2415). Het ICN valt onder het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, evenals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), waar onze wandschildering eveneens op de website staat. Het ICN schreef ook een stappenplan voor eigenaren en beheerders van monumentale wandkunst.

In februari 2012 heeft de RCE aan de gemeente Diemen gevraagd naar suggesties voor het opstellen van een voorlopige lijst van rijksmonumenten uit de periode 1959-1965. Het is een gemiste kans dat de Grote Rietschuur toen niet voorgedragen is. Momenteel spant de Historische Kring, met behulp van Bond Heemschut Noord-Holland, zich in om de Grote Rietschuur met de wandschildering op een monumentenlijst te krijgen. Dit kan zijn, een gemeentelijk, provinciaal of rijksmonument. Naast dat het een vrolijke, optimistische voorstelling is, uit een bijzondere

tijd, is het de enige wandschildering van Pierre van Soest uit die periode die nog overeind staat. In 1954/55 bracht hij een collage aan op de toonbank van fotozaak Van der Pol aan de Oostzanerdijk 28 te Amsterdam. Dit is nu een restaurant en de collage is verdwenen. In 1958 maakte hij een wandschildering aan de binnen- en buitenkant van de kiosk van redery Bergmann aan de Prins Hendrikkade. De kiosk moest weg omdat de brug ter plekke verbreed werd. De wandschildering in Diemen heeft het overleefd, ondanks of – wellicht wel – doordat hij verborgen zat achter een kapstok, instructieborden, een brandblusser, een brandslang en allerlei bordjes die erin geschroefd werden. Nu is dat allemaal verwijderd en zou de wandschildering gerestaureerd kunnen worden en daarmee, samen met de Grote Rietschuur, een fraaie *lieu de mémoire*, een bakken in de tijd, voor Diemen kunnen zijn.

Bronnen

- **Bergen**, Marina van den & Piet **Vollaard**: *Hinder en ontkenning: architectuur en maatschappij in het werk van Frank van Klingeren*, Rotterdam, 2003.
- **Burkom**, F.J. van: *Monumentale kunst in de wederopbouwperiode*, in: Vitruvius, Instituut Collectie Nederland (ICN), nr. 1, oktober 2007, p. 34-43.
- **Dam**, Taco ten & Wil van **Koningsbrugge**: 'Pantar' voorheen 'AGO' al ruim 60 jaar aanwezig in Diemen, in: Historische Kring Diemen, jrg. 22, 2-2012, p. 24-26.
- **Damen**, Ton: *Onze jonge monumenten zijn vogelvrij verklaard*, in: Het Parool, 10 juli 2012.
- **Jaffé**, H.L.C.: Tentoonstellingscatalogus groep Scorpio, Amsterdam, 9 juli 1962.
- **Kaandorp**, Elise (red.): *Imago; 75 jaar AGO, speciale uitgave 1931-2006*, Stichting AGO, Diemen 2006.
- **Krook**, Wiard: *Van boerderij naar boerderij; het Diemense buitengebied Stammerdijk*, in: Historische Kring Diemen, jrg. 14, 1-2004, p. 22.
- **Krook**, Wiard: *Monumentale kunst in Diemen; wandschildering Pierre van Soest*, in: Historische Kring Diemen, jrg. 19, 1-2009, p. 23.
- **Krook**, W.: "De muurschildering mag niet verloren gaan", in: Diemer Nieuws, 4 september 2014.
- **Smets**, Sandra: *Monumentale wederopbouwkunst wacht sloopkogel; 'Kunt u ze redden?'*, in: NRC Handelsblad, Cultureel Supplement, 29 november 2008, p. 10-11.
- **RKD explore**: Pierre van Soest.
- **RKD explore**: Groep Scorpio.
- **Snoodijk**, Dirk: *Stappenplan voor het behoud van monumentale kunst*, uitgave Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2de uitgave, Amersfoort 2013.
- **Vlijmen**, Ingrid van: *HKD betreurt sloop 'De Kleine Rietschuur'*, in: Diemer Nieuws, 10 juli 2014.
- **Z.a.**: *Werkinrichting Diemeroord*; arch. F. van Klingeren, in: Bouw, Centraal Weekblad voor het Bouwwezen, Stichting Bouw, jrg. 14, nr. 13, 28 maart 1959, p. 349-51.
- **Z.a.**: *Wandschildering in 'Diemeroord'*, in: Bouw, Centraal Weekblad voor het Bouwwezen, Stichting Bouw, jrg. 14, nr. 25, 20 juni 1959, p. 727.
- **Correspondentie Wiard Krook**, redactielid Historische Kring Diemen.
- www.pierre.vansoest.nl.

Literatuur

- **Jaffé**, H.L.C.: *Pierre van Soest*, tentoonstellingscatalogus, Paleis voor Schone Kunsten, Brussel. 7-28 januari 1969.
- **Waarsenburg**, Hans van de, *Omdat alles vergaat*, Landgraaf Herik 1991 (met twee tekeningen van Pierre van Soest).

Foto's Wiard Krook (2015) tenzij anders is vermeld.

Boerderij 't Hout-Bosch bij de Kilometerbrug

PIET VEDDER OP HET KRUISPUNT DER WEGEN: “VOOR MIJ GEEN KOEIEN.”

Taco ten Dam

De Oude Muiderstraatweg lag aan de noordzijde van de Kilometerbrug voor het Amsterdam-Rijnkanaal. Daar was vroeger net voor de brug een noodweg die rechtsaf naar beneden liep. Onder de brug door kwam je op de Oude Muiderstraatweg. Tot 1965 stond daar op nummer 72, later 4, boerderij 't Hout-Bosch, al voorkomend op een kaart uit 1866. Daar komt in een koude oorlogswinter op 17 januari 1944 Evert Pieter Vedder ter wereld. Hij is het achtste kind van Evert Pieter Vedder en Corstina Elia Kränstäuber. Als boerenzoon groeit hij op, maar na zijn dienstdienst weet hij het zeker: “Voor mij geen koeien.” Een verhaal over een besluitvaardig man, die de goede keuzes maakte en voor wie verantwoordelijkheidsbesef hoog in het vaandel staat.

Piet Vedder werd in 1944 geboren in boerderij 't Hout-Bosch aan de Oude Muiderstraatweg 72, later 4 (coll. Piet Vedder).

Klein Merwede

In het rustige hoekje van Diemen vlakbij Muiden laat de oorlog zich in die dagen af en toe in alle heftigheid zien. In het nabij gelegen voormalige recreatieoord *Betlem* werden op 3 oktober 1942 ruim 300 joodse mannen weggevoerd naar nazivernietigingskampen in Polen. Piet: “Daar heb ik tot voor kort nooit iets van geweten. Mensen in de buurt wisten er niet van, denk ik. Anders was dat vast wel doorverteld in de buurt.” In de huisjes op de bloemenkwekerij van Munniks werkt onder andere Dick van Veen, wiens werkzaamheden een grote rol gaan spelen in het landelijk verzet tegen de Duitse overheersers. Ook onderduikers vinden er in de oorlogsjaren onderdak. In de buurt was ook *Klein Merwede*, het *Rode Dorp* (‘Rooiendorp’) dat voorheen ook behoorde tot het landgoed van de advocaten Edmann en Hetty. De naam was ontleend aan de voormalige varkensstallen met rode pannen die in 1920 waren omgebouwd tot woningen. De huisjes werden voornamelijk bewoond door lijnwerkers van de spoorwegen. In 1935 werden ook nog zes noodwoningen geplaatst voor minder bedeelden uit Diemen. In boerderij *Hofstede Klein Merwede* woonde vanaf 1926 T.G.B. Kooperdraad. Aan het einde van het pad dat langs het *Rode Dorp* liep, stond een boerderijtje dat onder anderen door W. van Kooy en Willem Schippers werd bewoond. Er stonden

ook nog een paar huisjes die later bewoond werden door de families Feddema, Schoegje en Vermeulen. Ze waren voor de drinkwatervoorziening aangewezen op de pomp op het pleintje voor de huisjes.

Schietende Duitser

Voor Piet is er de persoonlijke herinnering aan het indrukwekkende verhaal van zijn vader. Op een dag keek hij door het zolderraam van de boerderij en zag op de Muiderstraatweg voorbijtrekkende Duitse soldaten. Die waren daar kennelijk niet van gediend en losten een schot richting het zolderraam. Gelukkig werd Piet sr niet geraakt, maar de schrik zat er goed in. Hoe gevaarlijk onvoorspelbaar waren de oorlogsomstandigheden voor nietsvermoedende boeren en burgers dat een anonieme Duitse soldaat het op zijn geweten wilde hebben een hem onbekende man, op dat moment vader van acht kinderen, het leven uit te schieten? Ook de herinnering aan drie niet-ontplofte vliegtuigbommen in de grond vlakbij *Betlem* blijft in de familie verhalen circuleren.

In de oorlog blijft Vedder stroom behouden. Dat dankt hij aan de ligging van boerderij 't Hout-Bosch vlakbij de meubelfabriek van Dorus Rijkers. Daar waren Duitse soldaten ondergebracht die voor hun stroomvoorziening afhankelijk waren van een aansluiting die via de boerderij 't Hout-Bosch liep. Piet: “Dus wij geen stroom, dan ook de Duitsers niet.” Overigens waren naast Duitsers curieus genoeg van tijd tot tijd onderduikers aanwezig in de fabriek. Rijkers zou zijn dappere activiteiten met de dood moeten bekopen.

Hoefman

Vader Piet heeft de boerderij die in de schaduw van de machtige Merwedebrug ligt, dan al vanaf 1933 in pacht van *Rijkswaterstaat* die de boerderij gekocht heeft van Dirk Hoefman. In later jaren zal Piet enkele stukken grond tegen *Betlem* aan kopen. Sinds zijn uit Bunschoten afkomstige overgrootvader Aart Vedder in 1812 met Meijse Nagel uit Diemen trouwde, is de familie Vedder in of dichtbij Diemen. Piet Vedder sr zelf is in 1903 in de Watergraafsmeer

geboren. Na zijn huwelijk op 21 mei 1931 met Corstina Elia Kränstäuber gaan de jonggetrouwden wonen op *Hoeve Breedveld* aan de rijksweg naar Muideren. Daar wordt in 1932 de eerste dochter Sijtje geboren. Na de verhuizing in 1933 komt de ooievaar graag en regelmatig op boerderij 't *Hout-Bosch* aan de Oude Muiderstraatweg 72. Tussen 1931 en 1949 krijgt Sijtje negen broertjes en zusjes: Ari-aantje (1934), Aart (1935), Nicolaas (1937), Everdina Petronella (1938), Corstina Elia (1940), Alie (1942), Evert Pieter (1944), Jacoba (1945) en Gijsbertha (1949).

Prins Bernhard

In het verlengde van het aanvankelijk zanderige weggetje langs de boerderij ligt de afgedamde Muiderdrechtvaart, ooit een trekvaart die in de periode 1638-1640 werd aangelegd om de gemeente Naarden een goede verbinding met Amsterdam te geven en bij Diemen bij de Sniep afsplitste van de Weespertrekvaart. Tijdens de werkzaamheden om de vaart te dempen zet Prins Bernhard met één klap op de vroege ochtend van 29 november 1937 de Diemense Muiderstraatweg voor altijd op de kaart. Het is nog stikdonker als hij met hoge snelheid in zijn opgevoerde Ford V8 Cabriolet bovenop de zandauto van Dirk Zweerus rijdt. Het nieuws van de gewonde Bernhard en de Muiderstraatweg in Diemen als plaats van het ongeluk houdt Nederland wekenlang in de ban.

Sociale cohesie

In de afgedamde vaart vinden tientallen Diemenaren een plekje voor een woonschip. Ze hebben er de rust en de ruimte. Egbert Scholten is zelfs al sinds 1934 aanwezig en zijn schoonzoon W. Scholte volgt later met zijn handel in metalen. Ook T.J. Kramer mocht er als een van de eersten zijn woonboot aanleggen. Aan het eind van de trekvaart voor het Merwedekanaal stond het boerderijtje dat gedeeld werd door pontwachter Van Vliet en veehouder De Vries die tevens in oud ijzer handelde. In de zomer van 1946 richt Henny Scholten in de woonboot de mandolinegroep *De Merwede Eilanders* op. Zij zijn een graag gezien en gehoord muzikaal gezelschap op evenementen in Diemen. In 1948 is er zelfs een heus koffiehuis gevestigd op de woonboot van H. van Dam. Op de vlonders voor de boot staan bij mooi weer de stoeltjes buiten en gaat de koffie en thee stevast gepaard met een gevulde koek. Op het schip van Van Dam kunnen dorstige passanten langstreckende fietsers voor een kwartje een kogelflesje limonade nuttigen in Koffiehuis *De Merwede*. In de jaren daarna zal het stukje Muidervaart de vaste ligplaats worden voor ruim 30 woonschepen. Het is een typisch buurtje, een eigen wereldje met een grote sociale cohesie. Een verslaggever van het *Vrije Volk* schrijft in oktober 1965 diep onder de indruk: "De Muiderdrechtvaart met zijn ruim dertig woonschepen is wellicht het meest buurtgebonden straatje van Diemen."

Verkeerde verrassing

In dit bijzondere buurtje groeit Piet Vedder jr op. Zijn vader verplicht hem vaak mee te helpen bij alle mogelijke klussen die er nou eenmaal te doen zijn op een boerderij. Er is altijd werk op de boerderij. Pas in de jaren vijftig gunt hij zichzelf en zijn vrouw een reisje. Piet jr.: "Nooit waren

Veehouder Klaas Vedder (Diemen, 1834- Watergraafsmeer 1910). Overgrootvader van Piet Vedder (foto Albert Greiner, Amsterdam, coll. HKD).

ze van de boerderij weggeweest, vakanties waren er niet. Er werd altijd doorgewerkt." Het verrassingsreisje van de *Hollandsche Maatschappij van Landbouw* bracht zijn vader met de bus uitgerekend in Duitsland. Hij was niet blij; het was nog te kort op de oorlog. "Mijn vader was de schietende Duitse soldaat in de oorlogsjaren niet vergeten," zegt Piet.

Lagere school

Met familie en andere kinderen van de Oude Muiderstraatweg fietst kleine Piet naar de lagere school in het dorp Diemen. Daar waaieren de kinderen uit over de *Sint-Petrusschool* in de Schoolstraat, de *Openbare Lagere School* aan de Ouderkerkerlaan en de *School met den Bijbel* aan de Ouderkerkerlaan. De Vedders zijn van huis uit Nederlands Hervormd en Piet gaat dus naar de *School met den Bijbel* van J.C. A. Bredschneijder. Boer Vedder en zijn vrouw laten zich niet zo vaak in de grote Hervormde

Luchtfoto van de omgeving van boerderij 't *Hout-Bosch* (coll. HKD).

Omslag catalogus van de openbare verkoop van Klein Merwede. De verkoop vond plaats op 9 oktober 1918 in De Reiger te Diemerbrug (coll. Piet Vedder).

kerk bij de Diemerbrug, maar zij sturen de kinderen er stevast naartoe. Wel komt met grote regelmaat de Tilbury tevoorschijn als er een kind gedoopt moet worden. Dan zet Vedder sr trots zijn favoriete Friese paarden voor de wagen en leidt hij de koets naar de kerk bij de Diemerbrug. De katholieke buurtkinderen hoeven in de jaren zestig niet te kerken in het dorp. In het bos tegen *Betlem* staat immers een kapel van rooms-katholieke zusters uit Amstelveen, een soort kerkkeet die zelfs een klok heeft. Pater Dirk Komen van het *Witte Kerkje* aan de Zaaierweg in Betondorp komt speciaal voor de wekelijkse dienst uit de Watergraafsmeer naar Overdiemen. In het boek 'Het Katholieke Hart van Diemen' wordt Komen herinnerd als een "zeer geziene zielszorger die in Diemen veel huisbezoeken afligde."

Vader Vedder rond 1931 met de koets in Amsterdam (coll. Piet Vedder).

Middelbare schooltijd

Na de lagere school in Diemen moet Piet voor vervolgonderwijs naar Amsterdam. Dat wordt de ambachtsschool *Patrimonium* aan de Wibautstraat. In 1963 moet Piet in Tilburg opkomen voor de militaire dienst. Zijn dienstitijd brengt hem onder andere in La Courtine in Frankrijk. Piet heeft dan al jaren kennis aan Marrie Krabshuis. Hij ziet haar vaak voorbijfietsen en roept haar dan lachend een rijmpje na. Marrie komt oorspronkelijk uit de Burgemeester de Kievietstraat in Diemen. In 1954 was ze met de familie geëmigreerd naar Australië. In deze jaren maken ook veel Diemenaren elkaar gek met emigratieplannen. De werkloosheid en de woningnood hoog zijn immers hoog. Er is veel teleurstelling over het onveranderde politieke bestel wat veel mensen somber maakt over hun toekomst. In 1948 denkt 32 procent van de bevolking serieus na over emigratie. En één op de twintig Nederlanders vertrekt tussen 1945 en 1954 daadwerkelijk. Favoriet zijn Zuid-Afrika, Canada en Australië. Maar in de loop van de jaren daarna is 30% van de immigratiepioniers alweer terug in Nederland. Een illusie armer, zo ook de familie van Marrie Krabshuis. Zij vinden onderdak in een woonboot in de Muidertrekvaart. Daar komen de levens van boerenzoon Piet en de ex-emigrant Marrie bij elkaar.

Geen koeien

Als Piet Vedder jr. in september 1965 de militaire dienst verlaat, weet hij één ding zeker: voor hem geen koeien. Tot teleurstelling van zijn vader. Maar Piet volgt zijn hart en wil absoluut niet terug naar de boerderij. Op donderdag solliciteert hij als leerling-kraanmachinist bij de firma *Saan* en op maandag 20 september 1965 heeft hij zijn eerste werkdag. Hij huurt een kamer aan de Harmonielaan in Diemen bij Harry Geerlings, een oom van Marrie. Geerlings is een bekende figuur in het Diemense straatleven: hij rijdt met de broodkar van *Bakker Burger* (gevestigd op de hoek van de Jan Bertsstraat hoek Johan van Soesdijkstraat) door Diemen. In 1968 trouwen Marrie en Piet in Diemen. In 1971 en in 1974 worden respectievelijk Manuela en Sandy geboren. Zij zijn inmiddels verhuisd naar Weesp, maar het werk blijft in Diemen.

Midden jaren zestig is het hommeles in het buurtje *Klein Merwede*. Het verkeer rondom Amsterdam wordt steeds

Marrie en Dik Krabshuis poseren in de oude Weesperstraat in Diemen-Zuid in 1949 op de bakkerskar van Harry Geerlings (coll. Piet Vedder).

intensiever en er komt een nieuwe brug in de A1 die de Kilometerbrug vervangt. Rijkswaterstaat wil de woonboten weg hebben. De bewoners hebben er begrip voor dat ze moeten wijken, maar het plan voor een verhuizing van de boten naar Nederhorst den Berg schiet zwaar in het verkeerde keelgat. Ook boerderijen moeten weg: de dagen van boerderij 't Hout-Bosch zijn geteld.

Saan

Piet jr heeft dan al helemaal zijn draai gevonden bij Saan. Het bleek een match voor het leven. Waarom Saan? Hij zal er zijn hele arbeidzame leven van ruim 38 jaren werken. Al na een half jaar krijgt hij zijn eigen kraan. Hij geniet van het tijdperk waarin de technische ontwikkelingen supersnel gaan. Zijn werk is gevarieerd en soms onvoorspelbaar. Uit de vele verhalen van Piet ("Ook ik kan een er dik boek mee vullen") is het moeilijk kiezen. Soms brengt zijn werk hem terug in de buurt waar hij opgegroeide en die hij op zijn duimpje kent. Begin jaren '70 wordt de spoorlijn van Amsterdam naar Weesp verbreed. Vier 40-jarige kastanjenbomen, twee essen, een iep, een eik en twee meidoorns moeten weg. Op initiatief van de Diemense aannemer en oud-bokser Joop Niemans verhuizen de bomen naar het oude landgoed *Betlem* waarvan Niemans op dat moment de eigenaar van is. Piet wordt bij de verplaatsing ter zijde gestaan met een boomchirurg en een tuinarchitect.

Scherpschutters

Piet: "Bij nacht en ontij rukte ik uit om bij verkeersongelukken met zwaar rollend materieel de rijbaan weer vrij te maken." Nachtelijke verhuizing omdat het door de drukte overdag niet kan. Hij is een echte *Saan*-man doordrenkt van de filosofie om niet te denken in problemen, maar in oplossingen. Er is geen opdracht zonder oplossing: "Blijven improviseren en je verstand gebruiken is nog steeds het boeiendste in dit vak." Na die periode wordt hij planner, ook wel spectaculair, maar anders. Na een plezierige tijd bekwaamt Piet zich in de commerciële buitendienst. Zo beoordeelt hij en neemt hij het komende kraanwerk op en is vaak als uitvoerder op locatie aanwezig. In 1980 plant hij met Piet Saan en de Amsterdamse politiechef Ad Smit de ontruiming van een gekraakt appartementencomplex aan de Prins Hendrikkade. Het zijn de dagen van krakersrellen in Amsterdam waarbij de locatie soms veranderde in een oorlogsgebied. Vier maanden bereidden Piet met collega's de ontruiming voor. Het plan is om het pand via het dak binnen te gaan en eventuele krakers met waterspuiten bij het dak weg te houden.

Op 19 augustus 1980 arriveerden aan de Prins Hendrikkade in het hartje van Amsterdam twee kranen en drie Saan-hoogwerkers waaraan containers met spuitmateriaal hingen. Piet zit samen met Ad Smit en een scherpschutter

Op 19 augustus 1980 wordt Saan ingezet bij de ontruiming van een appartementencomplex aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam (coll. Saan Museum).

Piet Vedder en Ad Smit voeren op 40 meter hoogte het commando over Saan en Mobiele Eenheid op 19 augustus 1980 in Amsterdam (coll. Saan Museum).

in een hoogwerker op 40 meter hoogte. Piet heeft het commando over de uit 24 man bestaande ploeg van Saan en Smit uiteraard over de *Mobiele Eenheid*. Het was een spannende operatie: de krakers hadden immers vooraf gezegd te zullen schieten op de kranen. Het intimiderende optreden leidde tot een vroegtijdige aftocht van de krakers waardoor een confrontatie werd voorkomen. En dat was precies de opzet geweest van Ad Smit.

Ook behoedt hij in 1988 het Eemgebied voor een milieuramp als de mannen van Saan, begeleid met loeiende sirenes, net op tijd arriveren om een omgevalen container weer op zijn pootjes te zetten.

Bommen

Kort geleden was Piet weer terug bij het voormalige *Klein Merwede*. Het verhaal van zijn broer Aart en zijn vader uit de oorlogsjaren had hem nooit los gelaten. Ze hadden immers met hun eigen ogen drie bommen zien vallen en waren er zeker van dat die niet ontploft waren. De werkzaamheden voor de wegbreiding van de A1/A6 Diemen-Almere Havendreef waren inmiddels ook in gang gezet in de buurt van het oude 't *Hout-Bosch*. Piet wist zeker dat een bom op de bouwlocatie was gevallen. Piet die beroepsmatig jarenlang de gevaren had moeten vaststellen en de veiligheid voor de medewerkers had

moeten waarborgen, waarschuwde *Rijkswaterstaat*. De telefoniste reageerde laconiek en Piet werd bijna moedeloos van de behandeling van zijn melding. Onthutst dacht-ie heel even: "Bekijk het dan maar", maar de eventuele gevolgen voor wegwerkers lieten hem niet los. Hij deed nogmaals een melding, nu via de *Landelijke Informatielijn* van *Rijkswaterstaat*. Ingenieur Bram Buts reageerde correct en dankbaar. Op de locatie die Piets broer Aart exact kon aangeven, werd inderdaad een bom gevonden. Dezelfde broer Aart die in zijn jongensjaren bij het met de hand schoonmaken van de sloot niet vrij van angst en zo uiterst voorzichtig was geweest. In het najaarsnummer van de HKD gaan we uitgebreid in op de melding en de afwikkeling van de zaak.

Saan Museum

In de ruim 38 jaar dat hij bij Saan heeft gewerkt is Piet uitgegroeid tot een allrounder in zijn vakgebied. Daarom is Piet Vedder er ook blij mee dat hij nog wekelijks bij zijn oude werkgever actief kan zijn. Hij is vrijwilliger in een team van oud-collega's dat de taak op zich heeft genomen om het *Saan Museum* in stand te houden. Dat wil zeggen dat ze de kostbare bezittingen van de *Stichting Saan Museum* mogen beheren en vooral 'vertroetelen'. Ze zorgen ervoor dat de geschiedenis van Saan helder blijft en dat de bestel- en vrachtwagens en ook de kranen, die *Koninklijke Saan* in het verleden groot hebben gemaakt, niet in oud roest veranderen, maar de kleur van Saan behouden en ook technisch in perfecte staat blijven.

Arrenslede op het ijs van De Diem in 1947. Op de slee Piet Vedder sr. (coll. Piet Vedder).

Bronnen:

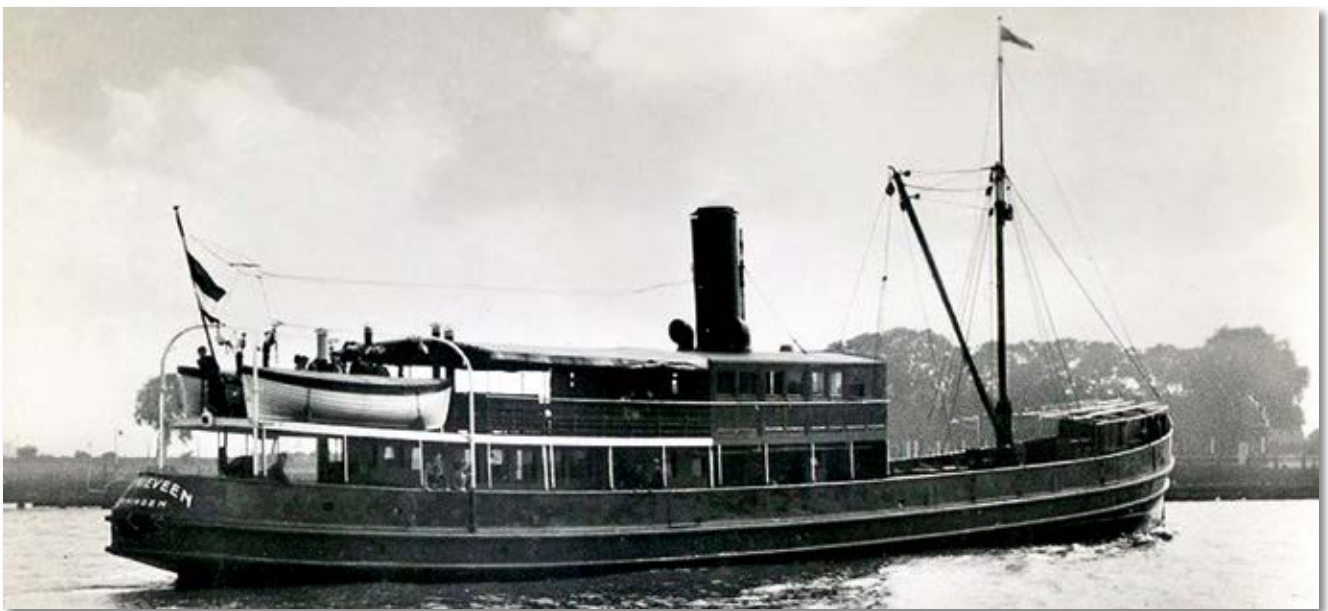
- Interview met Piet Vedder op 4 mei 2015.
- Blok, Hanna, Jan Mulder en Karin van Reenen, *Diemen buyten Amsterdam*, Amsterdam, 1987.
- Cuijpers, John, Taco ten Dam, Ivo Heemskerk e.a. (red.): *Het Katholieke Hart van Diemen*, Diemen, 2010.
- *Historisch Nieuwsblad*, Emigratie, <<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6798/de-nederlandse-emigratie-naar-australie.html>>.
- Reurekas, J.F., *Diemen in oude ansichten deel 3*, Zaltbommel, 1986.
- Reurekas, J.F., *Diemen in grootmoeders tijd*, Zaltbommel, 1993.
- *Rijkswaterstaat*, *Nieuwsbrief A1/A6 Diemen- Almere Havendreef*, jaargang 1 nummer 1 december 2013
- Stolk, Marijke en Piet Saan, *Opmerkelijke mensen maken een opmerkelijk bedrijf*, *De 110-jarige geschiedenis van Koninklijke Saan*, Diemen, 2008.
- *Vrije Volk*, *Waterbewoners worden uit hun 'straatje' verdreven*, 19 oktober 1965.

Emmy van Asselt-Boss maakte in januari 1945 een scheepsramp op het IJsselmeer mee

AAN BOORD TOEN HET LEMMERBOOT-DRAMA PLAATSVOND

Jaap Haag

Bij het lezen van het artikel over Diemense artsen in oorlogstijd, dat op 26 februari 2015 in *Diemer Nieuws* verscheen, moest mevrouw E. van Asselt-Boss uit Diemen terugdenken aan de winter van 1945. Dokter Van Gemert gaf toen voor twee van haar broers én voor haarzelf TBC-verklaringen af. Niet dat ze aan TBC leden, maar met name haar broers konden zo aan dwangarbeid voor de Duitsers ontkomen. Met die verklaringen hadden zij tevens een vrijgeleide voor de tocht die ze met moeder en zussen naar familie in Groningen zouden maken om daar een veilig en vooral ook hongervrij heenkomen te vinden. Voor de geloofwaardigheid had dokter Van Gemert ook voor de 14-jarige Emmy een TBC-verklaring afgegeven. De reis naar Groningen zou echter een dramatisch verloop krijgen.

De Jan Nieveen, waarop Emmy Boss samen met haar moeder, twee broers en vier zussen in de nacht van 8 op 9 januari 1945 meevoer naar Lemmer en het Lemmerbootdrama met de Groningen IV meemaakte (www.spanvis.nl).

Met de Lemmerboot

“We waren met ons achten,” aldus mevrouw Van Asselt, “mijn moeder, mijn vier zusjes en mijn beide broers (een derde broer zat al ondergedoken in Foxhol in Groningen). Mijn vader, die bij de PTT in Amsterdam werkte en mijn oudste zus bleven achter in Diemen in ons huis aan de Burgemeester de Kievietstraat nr. 118.” Op de namiddag of avond van 8 januari 1945 werd in Amsterdam ingescheept op de *Jan Nieveen*, één van de zogenoemde Lemmerboten, die een veerdienst tussen Amsterdam en het Friese Lemmer onderhielden.¹ Door de spoorwegstaking reden er geen treinen meer, vandaar dat voor de Lemmerboot gekozen werd. Aan boord vonden mevrouw Boss en haar kinderen zitplaatsen in het passagiersverblijf benedendeks. “Voor het jongste zusje was er de meegenomen kinderwagen, hoewel ze daar eigenlijk al te oud voor was.” Op diezelfde avond vertrok de *Groningen IV* vanuit Lemmer in omgekeerde richting naar Amsterdam. Ze zouden elkaar halverwege op het IJsselmeer passeren.

De Lemmerboten

De ‘levenslijn’, zo werd in de hongerwinter van 1944-1945 de bootverbinding tussen Amsterdam en Friesland wel genoemd. Met de Lemmerboten voeren Randstedelingen naar het noorden om bij de boeren in Friesland en Groningen eten te bemachtigen. Ook heel wat onderduikers maakten de overtocht naar Lemmer om vandaar een veilig(er) onderduikadres op het noordelijke platteland te vinden, terwijl veel kinderen vanuit het hongerende westen dezelfde overtocht maakten naar gastgezinnen in het noorden. In omgekeerde richting werd voedsel naar het westen vervoerd. De bootverbinding werd door twee rederijen met meerdere schepen onderhouden. De *Jan Nieveen* en de *Groningen IV* waren beide van de Groninger Lemmer Stoomboot Maatschappij ‘Lemmerboot’ N.V. Er waren nachtboten en dagboten die elkaar halverwege tegenkwamen. De vaartijd was ongeveer vijf uur.² De schepen voeren volledig verduisterd, zoals door de Duitsers verordonneerd was. De overtocht was namelijk niet

zonder gevaar. Op 21 oktober 1942 was de *Friesland* (van de concurrerende rederij Koppe) beschoten door Engelse vliegtuigen en kort daarop ook de *Groningen IV*. In totaal vielen daarbij vijf slachtoffers.³

Enorme klap

Verduistering moest dus ontdekking vanuit de lucht voorkomen. Die nacht was de verduistering er echter de oorzaak van dat de schepen elkaar niet tijdig zagen toen ze elkaar naderden. Met fatale gevolgen. De *Jan Nieveen* botste op de *Groningen IV*. “De klap van de aanvaring was enorm,” zo vertelt mevrouw Van Asselt. De schrik en de verwarring waren groot. “Moeder verbood ons aan dek te gaan. Daar liep iedereen door elkaar heen, terwijl er ook veel mensen van die andere boot (*de Groningen IV*) op de onze sprongen. De kapitein van ons schip wilde die andere boot op sleeptouw nemen, maar dat werd door de meevarende Duitsers verboden. Die waren bang dat die zou zinken en ons schip dan mee naar beneden zou nemen.” Zinken deed de *Groningen IV* inderdaad en in het ijskoude water kwamen toen dertien mensen om het leven. Ze hadden niet tijdig van boord kunnen komen, omdat ze opgesloten zaten in de kajuit in het voorschip.⁴

Krantenbericht over het Lemmerbootdrama. Het aantal slachtoffers bleek uiteindelijk 13 te bedragen (www.doorleefd.nl).

Houtskoolschilderij van het overspringen van passagiers van de zinkende *Groningen IV* op de *Jan Nieveen*. Het schilderij is gemaakt door de leerlingen van basisschool Eben Haëzer in Oosterzee onder leiding van Simone van den Berg van kunstwinkel Kwast in Lemmer (www.sienekederooi.nl).

Toen het onheil zich had voltrokken, restte de *Jan Nieveen* met haar zwaar aangeslagen bemanning en passagiers én de aan boord genomen en hevig aangedane passagiers van de *Groningen IV*, niets anders dan naar Lemmer door te varen.

Naar Groningen

“In Lemmer zijn we heel vroeg van boord gegaan,” zo vervolgt mevrouw Van Asselt haar verhaal. “De kinderwagen was eerst kwijt, maar die vonden we weer terug, zij het beschadigd. Er lag een dik pak sneeuw en de kinderwagen die ook voor het bagagevervoer diende, was daar moeilijk doorheen te duwen. We hebben toen bij een smid aangeklopt en die heeft er een slee van gemaakt. Mijn vader had ervoor gezorgd dat we op een gegeven moment ook met het postvervoer mee konden. Met paard en wagen, want de post werd toen niet meer per auto vervoerd. Na drie dagen kwamen we aan in Groningen, waar ik bij een (ouder) nichtje met een groentezaak werd ondergebracht. De anderen kwamen bij familieleden in Sappemeer, Hoogezand en Zuidhorn terecht.”

Bevrijding

In Groningen maakte mevrouw Van Asselt in april 1945 ook de hevige gevechten mee die daar aan de bevrijding vooraf gingen. Het staat nog in haar geheugen gegrift dat daarbij ook een jongen in een huis aan de overkant van de straat (waar hij voor het raam stond te kijken) werd doodgeschoten. “Door een vluchtende Duitse soldaat, die gezeten op de bagagedrager van een fiets op alles schoot wat bewoog.” In Foxhol maakte haar daar ondergedoken broer ook spannende momenten mee. “Ook daar werd toen veel geschoten en hij is toen door het bos naar de Nieuw-Zeelandse militairen gegaan met een kaart, waarop de Duitse posities stonden ingetekend. Die stellingen konden toen snel worden opgeruimd. Na de bevrijding konden we op een gegeven moment met een bus naar Diemen terug. Aanvankelijk wilde mijn moeder me nog een tijdje in Groningen laten, om te helpen in de groentezaak, als wederdienst voor het verblijf. Ijke heeft je nodig, zei ze, maar ik wilde niet. ‘Als ik niet mee mag, ga ik lopen’, riep ik. Er is toen contact opgenomen met mijn vader en die gaf mij gelijk!”

Noten

1. Dat het de *Jan Nieveen* was viel af te leiden uit het vervolg van het verhaal.
2. **Wikipedia**, *Lemmerboot*.
3. *Oorlogsherinneringen 1940-1945 van Wiebe Feenstra*.
4. *Veel bewogen historie van de oude ‘Jan Nieveen’ en de tramboten Lemmer-Amsterdam*.

Bronnen en literatuur

- **Rooij**, Sieneke, *Doorleefd*, opgehaald op 4 april 2015 van: <http://www.doorleefd.nl/70-jaar-geleden-scheepsramp-op-ijsselmeer>.
- *Oorlogsherinneringen 1940-1945 van Wiebe Feenstra*, opgehaald op 8 april 2015 van: <http://www.spanvis.nl/Wiebe%20Feenstra/index.htm>.
- *Veel bewogen historie van de oude ‘Jan Nieveen’ en de tramboten Lemmer-Amsterdam*, opgehaald op 4 april 2015 van: <http://www.spanvis.nl/Jan%20Nieveen/>.
- **Wikipedia**, *Lemmerboot*, opgehaald op 3 april 2015 van: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Lemmerboot>.

Diemen in de oude pers

DE ACHTERGROND BIJ HET OUDE NIEUWS

Taco ten Dam

Filippini van D.V.A.V. tekent profcontract bij Amsterdam

Waarom de inwoners van Sumatra het moesten weten, is niet duidelijk. Maar het stond er echt, op pagina 2 van Het Nieuwsblad van Sumatra van 3 juli 1954: Fillipini, lid van D.V.A.V. uit Diemen, had een contract getekend voor de BVC Amsterdam van de Nederlandse Beroeps Voetbal Bond. Overigens samen met onder anderen Hans Boskamp van Ajax, Herman van Raalte, Ferry Mesman en Hanny Tolmeijer van Blauw Wit en Josje Vonhoff van DWS.

Zwolsche Boys

De kern van het nieuws was wellicht niet de overgang van Thieu Filippini, maar de rebellerende voetballers die een tweede vaderlandse competitie startten naast de regulieren competitie van de KNVB. Wel was Filippini een erkend goalgetter in Nederland. In 1952-1953 scoorde hij bij Zwolsche Boys in de Eerste Klasse A, toentertijd het hoogste niveau in Nederland, in 26 wedstrijden 19 keer. Arend van der Wel van Ajax kwam tot 13 doelpunten.

Of Filippini een vaste kracht werd bij profclub Amsterdam, dat zijn thuiswedstrijden voor vele duizenden toeschouwers overigens speelde op het terrein van TDW in Duivendrecht, is niet te achterhalen. D.V.A.V.'er en bokslgende Joop Niemans nam Thieu in ieder geval onder zijn hoede. Hij nam Filippini in dienst van zijn betonbedrijf en liet hem wonen in een huisje op Betlem. Het vroegere ontspanningsoord was toen door Joop Niemans gekocht.

Schrik van de afdeling

Zeker is dat Thieu Filippini, steevast aangeduid als een "middenvoor", in 1956 de veelscorende aanvalsleider is van D.V.A.V., de Diemer Voetbal en Atletiek Vereniging, toentertijd de naam van sv Diemen. Het Dagblad van Amersfoort, noemt D.V.A.V. "de schrik van de afdeling". Week in, week uit scoren de Diemenaren, met name Filippini, er lustig op los. De voorspelling van de krant klopt: al op 14 april 1957 is D.V.A.V. kampioen. Filippini is topscorer, maar het team telde meer helden: uitstekende verdedigers als Cor van der Wielen en Joop de Ridder en een supersnelle rechtsbuiten: Henk

van der Vecht. Bovendien was oud-Ajacië en international Henk Mulders een trainer van allure. Joop de Ridder die vanaf 1952 vijftien jaar onafgebroken stopperspil was in de defensie van D.V.A.V., memoreerde in 2006 een onvergetelijk moment uit zijn lange voetbalcarrière. Thieu Filippini scoorde à la Madjer met de rug naar het doel met een fabuleus hakje. Joop: "Thieu bleef maar herhalen met een zachte g in dat mooie accent van hem: 'Wat ene goal, wat ene goal!'

Als we ons niet vergissen wordt DVAV de schrik van de afdeling. De club uit Diemen, die verleden week VVOG met 7-2 van de kaart veegde maakte nu korte metten met BFC (6-0). Maar de Diemenaren hebben de beschikking over niemand minder dan Filippini, de ex-middenvoor van Zwolse Boys!

Het Nieuwsblad voor Sumatra van 3 juli 1954

Amsterdams profelftal gevormd

Naar „Sport en Sportwereld” verneemt hebben onderstaande Amsterdamse voetballers een contract getekend met de Nederlandse Beroeps Voetbal Bond:

Boskamp en Krist van Ajax, Corbran, Dahrs, Mesman, Van Raalte en Tolmeijer van Blauw Wit, Meijer en Vonhoff van DWS en de oud-middenvoor van Zwolse Boys Filippini, die lid was geworden van DVAV uit Diemen. Ook Visser, die het vorige seizoen het doel van Ajax heeft verdedigd, heeft een contract getekend.

Dagblad voor Amersfoort van 1 oktober 1956

D.V.A.V. kampioen op 14 april 1957. Staand v.l.n.r. Joop van Straalen, Cor Smit, Ab Helmer, Henk Zoontjes, Rinus Bos, Henk Verhoef, Cor van der Wielen, Henk Mulders, Johan Helmer, Jan Neve, Wim Spans en Freek Griffioen. Zittend: Piet Verbruggen, Wim Marbus, Jan van Duijn, Wim v.d. Sande, Co Nagel, Henk v.d. Vecht, THIEU FILIPPINI, Jan van Loo en Teun van Oorschot. Liggend: Joop de Ridder (coll. sv Diemen).

Medeoprichtster Historische Kring Diemen was een lerares in hart en nieren

IN MEMORIAM HANNA BLOK (1936-2015)

Noor van Mens en Jaap Haag

Op 8 januari 2015 overleed Hanna Blok, enthousiast (amateur-)archeoloog en, samen met anderen, 'founding mother' van de Historische Kring Diemen. Daarnaast was zij docente op het *Maimonides Lyceum* in Amsterdam, gemeenteraadslid voor de Partij van de Arbeid in Diemen (van 1976 tot 1978) en jarenlang voorzitter van de Stichting Sociaal Medisch Centrum Diemen-Zuid.

Archeologie

Hanna's belangstelling voor het verleden van Diemen richtte zich sterk op het bodemarchief. Al sinds 1984 was de Archeologische Werk Gemeenschap (AWN) bezig met opgravingen bij de Ouddiemerlaan in Diemen-Noord. Die leverden heel veel mooie, en voor Diemen ook heel oude vondsten op. Dat vondstenmateriaal vroeg als het ware om nader historisch onderzoek, waardoor al die scherven van potten, borden en bekens in een breder (regionaal) verband zouden kunnen worden geplaatst. Verder was het van belang dat die vondsten voor Diemen behouden bleven en eventueel tentoongesteld konden worden in een toekomstige 'oudheidskamer'.

Historische vereniging

Voor het beheer daarvan kon een nieuw op te richten historische vereniging natuurlijk het nodige betekenen. In diezelfde tijd waren ook anderen, onder wie Frits Reurkas, met deze gedachte aan het spelen, waarbij het ook ging om een goede bestemming voor de grote aantallen foto's en ander historisch materiaal, dat anders mogelijk verloren zou gaan. Het gevolg was dat onder het voorzitterschap van Hanna Blok een werkgroep tot oprichting van een historische vereniging met zo'n 15 enthousiaste belangstellenden aan de slag ging. Voor de oprichting van zo'n vereniging was de tijd rijp. De belangstelling voor de geschiedenis van Diemen was in deze jaren sterk toegenomen, zoals bleek uit de gretige aftrek die de reeks boekjes *Diemen in oude ansichten* vond. Ook het boek *Diemen buyten Amsterdam* (1947), waar Hanna als redacteur en auteur een belangrijke bijdrage aan heeft geleverd, vond zijn weg naar het publiek.

Hanna Blok in 1999 bij de opgraving Beit She'an in Israël (coll. Dana Blok).

Ik weet niet meer precies wanneer ik Hanna op 't Maimonides voor het eerst heb ontmoet. Voor mijn gevoel is ze er altijd in geweest, wat niet juist is, want ik begon in 1982 en zij kwam pas ergens eind jaren '80. Wij beiden gaven Nederlands, ook aan anderstalige leerlingen uit Irak, Rusland, Iran en Israël. Hanna sprak lvriet wat voor de leerlingen uit Israël erg prettig was, want vaak waren zij tegen hun zin in Nederland. Hun ouders hadden besloten hier een nieuwe toekomst op te bouwen, maar de kinderen lieten hun vriendjes, vriendinnetjes, school, familie en een vertrouwde omgeving achter. Hanna kon echter met deze kinderen in hun eigen taal communiceren, waardoor de meesten zich hier toch al heel snel op hun plaats voelden.

Dat kwam uiteraard niet alleen door de taal; Hanna's warme persoonlijkheid was hier misschien nog wel belangrijker dan haar kwaliteiten als docente Nederlands. De pauzes schoten er regelmatig bij in, omdat Hanna gezellig zat te kletsen met haar leerlingen. En nog steeds, als ik een oud-leerling tegenkom, is het eerste wat ze vragen: "Hoe is het met mevrouw Blok?"

Hanna Blok gaf ook Bijbellessen op de openbare scholen in Diemen. Omdat zij het te druk had vroeg zij aan Tonny Ruitenbeek-Schäffer om een deel over te nemen. Ze kenden elkaar omdat ze beiden theologie studeerden. Zo heeft Tonny een aantal jaren 'godsdienstlessen' gegeven op de Henri Dunantschool. Dat was op maandagmorgen. Zoals altijd, was de tekst pas op zondagavond klaar en die moest vermenigvuldigd worden. Het is lang geleden, we hadden zelf nog geen kopieerapparaat, maar wel een lichtdrukapparaat.

Tonny vertelde wel wat over reacties van de kinderen: Bij de behandeling van het Laatste Avondmaal, hoe belangrijk het was om gezamenlijk te eten. "Juf, komt u bij ons eten?". Ze hadden een restaurant!

Alfons Ruitenbeek

Het verleden voor het voetlicht

Op 16 maart 1991 vond de oprichtingsvergadering van de Historische Kring Diemen (HKD) plaats. Die beoogde de geschiedenis van Diemen en daaraan verwante onderwerpen zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen. Zowel in een tijdschrift en andere publicaties, als door bijvoorbeeld exposities. Hanna heeft meegewerkt aan een aantal tentoonstellingen van archeologische vondsten en heeft zich altijd ingespannen om de dorpsgeschiedenis ook bij de schoolkinderen te laten leven. Ze was immers een lerares in hart en nieren. In het tijdschrift van de HKD heeft ze ook enkele artikelen over de geschiedenis van joods Diemen gepubliceerd. Tevens was ze als redacteur betrokken bij de uitgave van *Diemen in het land van Amstel* (2009), een soort update van de middeleeuwse geschiedenis van Diemen.

**“Hanna was een lerares
in hart en nieren.”**

Lerares Hebreeuws

Haar joodse wortels waren belangrijk voor Hanna. Aan het *Maimonides Lyceum* te Amsterdam heeft ze nieuwe generaties leerlingen met het Hebreeuws vertrouwd gemaakt. Naast Hebreeuws doceerde ze op deze school Nederlands en Joodse geschiedenis. In de kadertekst haalt haar oud-collega Rafi Meijers herinneringen aan op.

Over haar betrokkenheid bij archeologisch onderzoek in Israël heeft ze geschreven in haar boek *De onderste steen boven: Opgravingen in Jeruzalem* (1991). Samen met haar man Lodewijk Blok (1933-2009) en Bart Wallet publiceerde ze in 2007 de *Bibliografie over het Jodendom en Israel voor het Nederlandse taalgebied, 1992-2006*.

Hanna Blok-van den Boogert was getrouwd met Lodewijk (Lo) Blok en ze was schoonzus van de Diemense oud-wethouder Guus Blok. De broers Lodewijk en Guus zijn beide in 2009 overleden. Hanna en Lodewijk hebben twee dochters gekregen, Laura Mirjam en Dana.

Ze was een uitmuntend docente van wie de leerlingen ontzettend veel geleerd hebben. Zij gaf niet alleen Nederlands, maar ook Joodse Geschiedenis. Daarbij verdeelde zij haar uren tussen Maimonides en het Vossius gymnasium. Heen en weer pendelend op haar brommertje met de boeken in het mandje dat aan het stuur hing. Het vak Joodse Geschiedenis stond toen nog in de kinderschoenen. Uiteindelijk is het mede dankzij haar een belangrijk vak geworden waarin vandaag ook eindexamen wordt gedaan. Hanna's betrokkenheid bij Maimonides was groot en zij was – vaak met haar Lo – altijd aanwezig bij alles wat direct of indirect met school te maken had. Het gebeurde regelmatig, dat ik haar 's avonds laat nog even een lift gaf naar Diemen.

Moderne techniek was niet haar sterkste kant. Op een dag kwam Hanna ons AT-lokaal binnenstormen. Ze was echt boos. Zo kende ik haar niet. "Ik heb er genoeg van. De hele dag hebben ze tegenwoordig een mobieltje in hun hand. Ik wil dat niet meer in mijn lessen. Afgelopen! En dan zegt die snotneus ook nog dat het geen mobieltje is, maar een calculator. Je moet

maar durven! Geef het maar aan mij, dan breng ik het wel naar de administratie" (als je gepakt werd met een mobieltje was je het twee dagen kwijt). Maar zelfs voor de grootste leek was het duidelijk en de conclusie onontkoombaar: "Hanna, geef het ding maar terug. Het is inderdaad een rekenmachientje!" Ik was er niet bij toen zij het aan die jongen of dat meisje teruggaf. Ik kan me de hilariteit in de klas wel voorstellen.

De laatste jaren werd Hanna wat vergeetachtig. Het werd tijd te stoppen met lesgeven. Veel docenten sluiten na hun laatste les de schooldeur voor goed achter zich dicht. Maar Hanna niet. Die kwam nog regelmatig even langs, gewoon voor een praatje. Of om bij de diploma-uitreiking te zijn. De warmte waarmee oud-collega's en leerlingen haar begroetten, zei voldoende. Hanna was voor mij niet alleen een fijne collega, maar vooral een dierbare vriendin met wie ik uren over alles – echt alles – kon praten.

Rafi Meijers Docent Nederlands op het Maimonides Lyceum en oud-collega van Hanna

Terug in de tijd

OVER JAPANESE VREDESACTIVISTEN, EVA FURTH, KRUIDENHOF, DE SCHAKEL EN VSO

Alfons Ruitenbeek

Voor een verhaal binnen het kader van de Historische Kring Diemen lijkt me dit wel passend. Ik wil u meteen al vertellen, dat het vooral gaat over mijn terug in de tijd. Ik vond een goed gevulde archiefdoos met het opschrift: 'Uitnodigingen en toespraken van 1976-1986'. Het gaat dus over mijn CDA-wethoudersperiode in Diemen. In die tijd waren de wethouders lid van een fractie. Dat is niet meer zo. De wethouders zijn nu alleen lid van het College van Burgemeester en Wethouders en geen lid van de gemeenteraad. Uit de grote hoeveelheden tekst en krantenartikelen van die periode heb ik een selectie gemaakt. Wat is nu nog de moeite waard om nog een keer voor het voetlicht te brengen? En waarover mag ik tevreden zijn?

Japanse vredesbeweging

Diemer Courant, 5 april 1979: Delegation Japanese vredesbeweging te gast op infoavond over de N-bom.

Namens de Gemeente Diemen verwelkomde ik de Japanse delegatie. "U komt uit een land dat bijna 35 jaar geleden door atoombomben werd getroffen. Sindsdien proberen Oost en West elkaars krachten in evenwicht te houden met atoombomben. Een afschuwelijke situatie, die doorbroken moet worden." Ik ging verder: "De actie van het Interkerkelijk Vredesberaad zegt ons: 'Doe de kernwapens

weg, om te beginnen in Nederland'. Ergens moet men beginnen en waarom niet hier? Ja, ik denk dat we moeten doorzetten en druk moeten uitoefenen. Daarom moeten deze bijeenkomsten meer en meer worden gehouden. Over de gehele wereld, ook in kleine steden zoals hier."

Woordvoerder Dick Boer van de landelijke initiatiefgroep Stop de Neutronenbom vertelde daarop dat de anti-Neutronenbom-actie het begin is geweest van een brede beweging tegen de kernwapenwedloop in het algemeen. De bijeenkomst werd in De Schuilplaats gehouden.

Delegatie Japanse vredesbeweging te gast op infoavond over N-bom

DIEMEN — U komt uit een land dat bijna 35 jaar geleden door atoombomben werd getroffen. Sindsdien proberen Oost en West elkaars krachten in evenwicht te houden met atoombomben. Een afschuwelijke situatie, die doorbroken moet worden", zo begon wethouder Ruitenbeek zijn toespraak.

Dere week bracht een Japanse delegatie van de vredesbeweging in dat land een bezoek aan Nederland, althans van soldaat en de Nederlandse beweging tegen de neutronenbom en andere kernwapens. Tijdens het bezoek met hun bezoek ging in het stadszalengebouw van de gemeentelijke vereniging op het Kruisland een vertooning van start, waarbij de vertooningen worden getiteld van de atoomaanval op Hiroshima en Nagasaki augustus 1945.

Een deel van deze delegatie was present op de informatieavond die

de afdeling Diemen van de beweging 'Stop de Neutronenbom/Stop de Kernwapenwedloop' maatschappelijk is de doelstelling heeft. De delegatie werd als eerste toegesproken door wethouder Ruitenbeek, die hen namens het Diemer College van Burgemeester en wethouders welkom heette.

Hij bevestigde zijn toespraak met: "De actie van het Interkerkelijk Vredesberaad is om hand te leggen om de kernwapen weg, om te beginnen bij Nederland. Ergens moet men beginnen en waarom niet hier? Ja, ik denk dat we moeten doorzetten en druk moeten uitoefenen. En daarom moeten deze bijeenkomsten meer en meer worden gehouden. Over de gehele wereld, ook in kleine steden zoals hier."

Verdergaans was het woord aan Dick Boer van de landelijke initiatiefgroep 'Stop de Neutronenbom'. In een inleidende schets bij het vertoef van de N-bom, die begon in 1976, en de huidige toestand van de N-bom. Een half jaar later was dat moment uitgegroeid tot een vertooning die door ruim een miljoen Nederlanders werd onderzocht. Zaterdag 13 maart '78 werd een vertooning van de N-bom met vertooningen van de N-bom, die begon in 1976, en de huidige toestand van de N-bom. Een half jaar later was dat moment uitgegroeid tot een vertooning die door ruim een miljoen Nederlanders werd onderzocht.

De Japanse delegatie werd namens het gemeentebestuur welkom geheten door wethouder Ruitenbeek (derde van links). Aan het hoofd van de landelijke initiatief-comité 'Stop de Neutronenbom/Stop de Kernwapenwedloop'.

derelicten. In deze nacht en vroege dag van de maand die dagen in augustus '78 waren zich op verschillende plaatsen ging zo met haar leerlingen de straat op om mensen aan te spreken over het kernwapenvermogen. Ook ging ze met haar leerlingen op bezoek bij vertooningen van de atoomaanval op Hiroshima en Nagasaki op 9 augustus '45. Het was een grote ziele in te helpen acties voor de vredesbeweging.

Ook de vredesbeweging in verband met de atoomaanval op Hiroshima en Nagasaki op 9 augustus '45. Het was een grote ziele in te helpen acties voor de vredesbeweging.

Maakt de Japanse vredesbeweging is er momenteel ook nog een samenwerking actief, die als slogan heeft: 'Moeder die leven op de wereld zult niet willen spreken en beschermen'. De beweging heeft zich bezig met het opvoeden van kinderen, het organiseren van demonstraties en groepen uit haar van het kind. De vredesbeweging heeft dat door kinderen van de wereld te laten weten, dat zij niet alleen in de wereld van de atoomaanval op Hiroshima en Nagasaki op 9 augustus '45. Het was een grote ziele in te helpen acties voor de vredesbeweging.

Diemer Courant
Wettelijk voorgever Diemen, huis-aan-huis-uitverdeling op zaterdag.

Uitgever van: **Amstelwegers B.V.**, Kantoren: Nieuwlandweg 13, Diemen, Postadres: Postbus 179, 1119 AC Diemen.

Opvraagtijden: Advertentie-afdeling 9.00 tot 18.00 uur, telefoon 020-872.11.11, van 10.00 tot 18.00 uur, E. H. van der Wal, tel. 720020.

Redactie: 9.00 tot 17.00 uur, telefoon 020-872.11.11, van 10.00 tot 18.00 uur, E. H. van der Wal, tel. 720020.

Abonnementen per jaar: 18,00 per jaar, 12,00 per kwartaal.

De Japanse delegatie werd namens het gemeentebestuur welkom geheten door wethouder Ruitenbeek (derde van links). Aan het hoofd van de landelijke initiatief-comité 'Stop de Neutronenbom/Stop de Kernwapenwedloop'.

Stop de kernwapenwedloop' zag hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Wethouder Ruitenbeek zei dat hij als een breed samenwerkingsverband tussen christenen en niet-christenen, tussen socialisten en communisten en op de weg van de ontwapening richting vrede te gaan.

Diemer Courant, 5 april 1979.

Eva Furth-Halverstad koninklijk onderscheiden

27 april 1984: Uitreiking Koninklijke Onderscheiding aan mevrouw Eva Furth-Halverstad (1913-1988), secretaris van het Nederlands Auschwitz Comité.

Ik was toen waarnemend burgemeester. We waren nog bezig met een vertrouwenscommissie voor de keuze van een nieuwe burgemeester. Mevrouw Furth woonde aan de Diemerkade in Diemen.

De Echo, 9 mei 1984: Eva Halverstad is opgegroeid in het Belgische Antwerpen, waar haar vader diamantslijper was. "We waren wel Nederlanders, maar we woonden nu eenmaal daar. Ik werd er ook diamantsnijdster. Op mijn negentiende werd ik politiek actief, de meeste diamantwerkers waren sociaaldemocraten. Zo kwam ik in de fabriek met de politiek in aanraking. Ik kreeg al gauw te maken met de organisatie die hulp bood aan de slachtoffers van de strijd tegen de fascistische Franco. In 1935 en 1936 waren er in België algemene stakingen. Ik staakte volop mee en hielp zelfs mee om stakingen op te zetten. Dat mocht ik niet omdat ik geen Belgische was. Ik werd uitgewezen. (...) Ik kwam in september 1936 in Amsterdam aan. Doordat ik een vak kende, kon ik meteen aan het werk. (...) Inmiddels bereikten ons steeds meer berichten uit Duitsland. Veel Nederlanders dachten: dat gebeurt hier niet. Maar het was al zo dichtbij... En ze kwamen. Ik zie ze nog komen op 14 of 15 mei over de Berlagebrug in de Rivierenbuurt, die zo'n beetje de joodse buurt was." In februari 1943 werd Eva Halverstad opgepakt. Niet vanwege haar verzetswerk, maar omdat ze jodin was. Naar Vught, later naar Auschwitz. "Gelukkig was ik sterk genoeg om te werken. Was je dat niet, dan ging je onder de douche. De douche waar gas uitkwam. Gas van IG Farben..."

Mijn toespraak geef ik hieronder zeer verkort weer. De originele tekst bezit ik nog steeds.

Geachte mevrouw Furth,

Ik voel me in een heel bijzondere situatie, nu ik u vandaag een koninklijke onderscheiding mag opspelden. Let u vooral op het woord 'mag' in deze openingszin. Immers, hoe is de verhouding tussen iemand, die onderscheiden wordt en degene, die belast is met de uitreiking daarvan?

Geachte mevrouw Furth, ik vraag u mij slechts te zien als iemand, die daarbij een bemiddelende rol speelt. Gezien uw alom bekende verdiensten moet ik u dan ook zeggen, dat ik het als een bijzonder grote eer zie, heden de op mij rustende opdracht te mogen verrichten.

De onderscheiding moge u allereerst zelf tot voldoening strekken, maar ik weet wel zeker dat in zeer wijde kring deze onderscheiding met instemming zal worden begroet. En dat is een goede zaak. Een onderscheiding wordt door het staatshoofd verleend, maar is des te belangrijker naarmate de instemming daarmee groter is. In uw geval kunnen we aannemen, dat een zeer wijde kring van personen u in feite mede deze onderscheiding verleent.

Mevrouw Furth, het werk voor het 'Nederlands Auschwitz Comité' en het werk tegen vervolging en discriminatie,

Locoburgemeester Alfons Ruitenbeek reikte op 27 april 1984 aan mevrouw Eva Furth-Halverstad de versierselen, behorende bij de Orde van Oranje-Nassau, uit (foto Gerrit Hols).

“Het is mij een grote eer u thans met de versierselen te bekleden.”

waarvoor u zich een leven lang hebt ingezet, is helaas vandaag de dag maar al te actueel.

Veertig jaar na de verschrikkingen, die u zelf hebt ondergaan, zijn er telkens weer mensen, die een totaal gebrek hebben aan eerbied voor hun medemens. Die er aan voorbijgaan, dat de mens geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis. Dat om deze eerbied voor de ander zó gevochten moet worden. U bent al die jaren terecht waakzaam geweest en u zult het ook niet meer laten. Wij denken dat u met uw werk ook anderen tot waakzaamheid hebt gebracht. Wij bewonderen u niet afgelaten te hebben en ook veertig jaar na uw persoonlijke droevige en bittere oorlogservaringen pal staat om telkens weer opnieuw te beginnen. Daar waar gevaren de kop opsteken.

Dan mag ik u nu mededelen: Bij Koninklijk besluit van 29 maart 1984 nr. 49 is benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau mevrouw E. Furth-Halverstad, wonende te Diemen, zulks op voordracht van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Het is mij een grote eer u thans met de versierselen te bekleden.”

De officiële opening op 19 mei 1984 van het nieuwe 'Winkelcentrum Kruidenhof' door wethouder Alfons Ruitenbeek geschiedde vanuit een hete luchtballon (foto Gerrit Hols).

Opening 'Winkelcentrum Kruidenhof'

19 mei 1984: Spectaculaire opening van het Winkelcentrum Kruidenhof.

Het spectaculaire was dat het hevig stormde, terwijl ik was uitgenodigd om als wethouder van Economische zaken de openingshandeling vanuit een luchtballon te verrichten. Men heeft de ballon niet boven de huizen laten komen, anders dan zou ik ver te zoeken zijn geweest. In mijn toespraak zei ik dan ook moedig dat het goed was om van bovenuit op alles neer te kunnen zien, maar dat ik als gemeentebestuurder dat al jaren had gedaan. Maar natuurlijk op plattegronden en tekeningen. Misschien al zo'n jaar of acht. Heel lang geleden dachten we al te weten welk soort winkels er zouden komen. Veel nieuwe bewoners hebben bezit genomen van de hier gebouwde omgeving en werkelijkheid. Ontwerpers van wijken hebben vaak ideeën hoe mensen zich zullen gedragen, maar dat blijkt vaak heel anders uit te pakken. Want het gedrag van mensen is niet voorspelbaar. Het winkelcentrum is onlangs geheel vernieuwd en 'omgedraaid'.

Opening 'De Schakel'

1 september 1984: Officiële Opening De Schakel door wethouder A.L. Ruitenbeek.

Mijn toespraak buiten voor de deur van het gebouw Burgemeester Bickerstraat 46a: "Vandaag staan we dan voor de officiële opening van *De Schakel*. Als ik voor mijzelf terugdenk aan wat er in de afgelopen jaren aan dit moment is voorafgegaan, dan begrijp ik dat er nu een beetje plechtige gebeurtenis plaatsvindt. Ik zie het zo: We hebben wat bereikt, n.l. een bruikbaar gebouw en een goed onderdak voor veel activiteiten hier in Diemen-centrum. En we hebben elkaar gevonden in een oplossing voor het beheer van het gebouw. Ik hoop dat de ASV als één van de drie hoofdgebruikers zich in het beheren van het gebouw, ook het oorspronkelijk verlangen naar een geheel eigen gebouw terugvindt. We hebben ons kunnen vinden in de uitgangspunten:

- ✦ Alle gebouwen moeten zoveel mogelijk meervoudig worden gebruikt (tenzij de aard van de activiteit dat onmogelijk maakt) en
- ✦ Eén centrale accommodatie voor activiteiten die op heel Diemen zijn gericht (nu *De Omval*, in Diemen-Zuid het *Kruidvat* en straks ook in Diemen-Noord het *Noorderlicht*).

De naam *De Schakel* is dan ook uitstekend gekozen. Maar daar zijn wel dikke rapporten, opgewonden vergaderingen en soms alarmerende krantenkoppen aan voorafgegaan. Eens heb ik geschreven, dat clubs en verenigingen niet rond een lantaarnpaal bijeen zouden hoeven te komen. En dat hebben we gestand gedaan. Van zeer jong – peuterspeelzaal – ASV-jeugd – ouderen van de ANBO – de drumfanfare van de ASV. Ik dank allen die aan de ombouw van dit oude schoolgebouw hebben meegewerkt. Vandaag zou ik een hoeraatje willen horen voor mijn medewerker de heer Faay. Want er is heel wat gekankerd, maar ook heel wat werk verzet!"

VSO

15 november 1985: Afscheid van mevrouw Sietske Nijhuis als voorzitter van de Vereniging voor Samenlevings Opbouw (VSO).

Een uitvoerige principiële toespraak over de inrichting van een plaatselijke samenleving.

Een fragment: "(...) Welnu bekend mag zijn, dat ik als wethouder altijd wel wat gezien heb in de VSO. Ik ben blij dat in het zich ontwikkelende Diemen al in het begin van de 70er jaren daarmee gestart is. Maar het is dan ook een product van die tijd en dat vraagt erom dat je ook regelmatig evalueert en bijstelt. Ik zie wel wat in Opbouwwerk, dat gericht is op verandering. Maar wacht even... Gaat het erom heel de samenleving van Diemen te veranderen? Ik denk van niet. Het gaat om groepen die hún samenleving willen veranderen".

Het Opbouwwerk heet nu *Stichting Welzijn Diemen*.

Ik zou nog veel meer toespraken, uitnodigingen "Terug in mijn tijd" naar voren kunnen brengen. Het heeft me veel tijd gekost. Ik denk dat het een welbestede tijd was! ☞

Watersport: op zoek naar een onbekend stukje Diemense geschiedenis

ZEILEN, KANOVAREN EN ROEIEN OP DE DIEM

Jaap Haag

Toevallig aangetroffen op onze eigen Beeldbank: een oude foto van vijf jonge mensen op een zeilboot. In het bijschrift wordt de naam van één van hen genoemd: Truus Kerner, mij overigens onbekend. Van de anderen worden geen namen vermeld, helaas. Maar wél wordt de locatie beschreven: die was bij botenhuis *De Blauwe Wimpel* aan de Overdiemerweg. En ook het jaar waarin de foto genomen is, staat vermeld: 1940.

16-kwadraat

Zeilers herkennen het boottype op de foto onmiddellijk: een 16-kwadraat, oftewel Vergrote BM. Die letters BM staan voor Bergumermeer, de plas in Friesland waar dit door Hendrik Bulthuis ontworpen type naar vernoemd is.¹ Deze kapper uit Bergum had in 1928 zijn eerste BM gebouwd, met een zeiloppervlakte van 12m². In 1931 kwam hij met een grotere versie, de 16 m². Beide types waren ontworpen om door handige doe-het-zelvers te kunnen worden gebouwd en zowel de gewone als de Vergrootte BM verheugden zich al gauw in een grote populariteit. Het zeilen in open zeilboten ontwikkelde zich in die jaren tot een graag beoefende sport, waarbij met name de Kaag, Loosdrecht en de Friese meren drukbezochte watersportgebieden werden. Maar zeilboten waren ook in steeds groter getale op andere plassen te zien, zo óók op de Diem, al was dat minder ruim water. Voor zeilers uit Diemen (of Amsterdam) echter wel een stuk dichterbij.

Botenhuis 'De Diemen'

De zoektermen 'botenhuis' en 'Blauwe Wimpel' leverden in de HKD-Beeldbank nog wat meer treffers op. Bij de aldus gevonden foto's wordt steeds de naam van Truus Kerner vermeld, mét het jaartal 1940, of ca 1940. Gezien de personen op die foto's lijkt het erop dat die alle op dezelfde dag en bij een zelfde gelegenheid genomen zijn. Op één foto zien we ook een gewone, 12m² BM, herkenbaar aan het aangehangen roer. Op een andere foto telt het gezelschap geen vijf maar acht personen, de fotograaf niet meegeteld. Op drie foto's komt tevens het botenhuis in beeld, dat overigens de naam 'De Diemen' blijkt te dragen. De in de bijschriften genoemde

1940. Zeilen op de Diem bij het botenhuis 'De Blauwe Wimpel'. De staande vrouw is Truus Kerner (coll. Beeldbank HKD).

Botenhuis "De Diemen", Overdiemerweg, geheel rechts Truus Kerner, ca. 1940 (coll. Beeldbank HKD).

naam 'De Blauwe Wimpel' moet die van de watersportvereniging geweest zijn. Het botenhuis bewijst dat er in die jaren ook in – en rond – Diemen nogal wat mensen waren, die aan watersport deden. Niet alleen met zeilboten trouwens, maar ook met kano's. Het aan het botenhuis bevestigde bordje 'kanostation' wijst daar op. ➤

Zwemmen in het water bij botenhuis 'De Blauwe Wimpel', Overdiemerweg (coll. Beeldbank HKD).

Waterplezier in de Kleislout bij boerderij 'Zeehoeve' van Hennipman. In de kano: Cor, Karel en Jaap Hennipman (coll. Beeldbank HKD).

Onbekende watersporters

Hoe intensief er soms gezeild werd op de Eerste, Tweede of Derde Diem laat één van de foto's zien, die van het zwembad aan de Diem bewaard zijn gebleven. Een groot aantal witte zeilen vormt daar de achtergrond van een zomers tafereel.² Ook van kanovaarders zijn enkele foto's bewaard gebleven en geroeid werd er eveneens. Diemen telde vóór de oorlog meerdere kanostellingen zoals dorpshistoricus Frits Reurekas in zijn *Diemen in oude ansichten* memoreert.³ Hij noemt daarin ook jachthaven *De Blauwe Wimpel*, die sinds omstreeks 1929 aan de Derde Diem te vinden was, mét café en kanoverhuur.

Wie heeft herinneringen aan het kanovaren, roeien of zeilen in en rond Diemen?

We komen de jachthaven ook tegen in het verslag van een wandeltocht langs de Diem van Rinke Tolman uit 1949. Na met "het rappe veerbootje" het Merwedekanaal te zijn over gestoken liep hij "langs de Derde Diem naar het IJsselmeer" en passeerde daarbij de jachthaven *De Blauwe Wimpel*, met zomerhuisjes en kanoverhuur.⁴ Hij wees daarbij op "het recreatieve belang van de drie Diemen voor de hoofdstedelijke bevolking". Maar veel verder reikt de informatie over de rond Diemen beoefende watersport niet. Hoeveel leden *De Blauwe Wimpel* had, hoeveel zeilboten er een ligplaats hadden, hoeveel kano's er in Diemen gestald werden, hoeveel roeiboten er verhuurd werden en vooral: wie die zeilers, roeiers en kanovaarders waren, dat zijn vooralsnog onbeantwoorde vragen. De schrijver van dit stukje wil de geschiedenis van de watersport in en rond Diemen graag nog eens uitvoeriger belichten. Vandaar de vraag aan de lezers: wie heeft herinneringen aan het kanovaren, roeien of zeilen in en rond onze woonplaats?

Noten

1. **Kampen/Loeff**, 1968, p.298 en p. 318.
2. **Reurekas**, 1982, nr. 49.
3. **Reurekas**, 1982, inleiding. Zie ook: Reurekas, nrs. 19 en 41.
4. **Tolman**, 1950, p.106-107.

Bronnen en literatuur

- **Beeldbank Historische Kring Diemen** <www.beeldbankdiemen.nl>
- **Kampen**, H.C.A. van & J. **Loeff**, *De Zeilsport*, Amsterdam, 1968.
- **Reurekas**, J.F., *Diemen in oude ansichten deel 3*, Zaltbommel, 1982.
- **Reurekas**, J.F., *Diemen in grootmoederstijd*, Zaltbommel, 1993.
- **Tolman**, Rinke, *Landschappen en seizoenen IV Winter*, Assen, 1950.

graf Kr.81

BEGRAAFPLAATS RUSTOORD AAN DE WEESPERTREKVAART

Taco ten Dam

AUGUSTUS PIETER LOPEZ SUASSO
SOPHIA ADRIANA LOPEZ SUASSO-DE BRUIJN

Graf van familie Lopez Suasso op Rustoord in Diemen (foto Taco ten Dam)

Zij kwam binnen als Fietje de Bruijn, dienstmeid. Wat Diëgo Lopez Suasso toen niet kon weten, was dat hij met Fietje zijn toekomstige schoondochter in huis haalde. Nou was zijn zoon Augustus Pieter ook ruim twaalf jaar ouder dan Fietje. Het bleek echter geen beletsel voor het overslaan van de bekende vonken.

De eenvoudige Fietje de Bruijn werd aan de haak geslagen door jonkheer Augustus of andersom, we zullen het nooit weten. Hoe dan ook, de twee waren gek op elkaar en Fietje werd Sophia Adriana Lopez Suasso-de Bruijn. Hun huwelijk, in Groot-Brittannië (misschien was toch niet iedereen er blij mee?) gesloten, bleef kinderloos. Maar de vermogen echtgenoot zat niet op zijn centjes. Integendeel, het echtpaar genoot met volle teugen van het leven, was reislustig en nieuwsgierig. Bovendien namen ze uit heel Europa veel spullen mee en gaven die een plaats in een van hun verblijven aan de Kloveniersburgwal, de Joden Herengracht 43 of in Broek in Waterland.

Keldergraf

In 1877 liet Sophia, nu dus een adellijke douairière, een graf voor haar gestorven man inrichten op Rustoord bij de Diemerbrug. Die buitenbegraafplaats was zeer in trek bij vooraanstaande Amsterdammers. Er werd alle tijd genomen voor een waardig afscheid na een 'bootreis' die je via de Amstel en de Weespertrekvaart naar het landelijke Diemerbrug bracht. Het graf lag "op de eerste rij", een enorme steen op het keldergraf met daarachter een voorname zuil met het familiewapen erop. Inmiddels verdwenen, maar ooit stond er op de zuil nog een hand die wees naar Ouderkerk wat de joodse afkomst van Suasso aangaf.

Na het overlijden van haar man liet Sophia grote meubelstukken overbrengen naar een pand op de Joden Herengracht 43 (Nieuwe Herengracht). Dat pand stond al jaren leeg en had de bestemming om na de dood van Sophia een hofje te worden voor 8 vrouwen boven de 50 jaar, van alle kerkelijke gezindten met maximaal 1 rooms-katholieke vrouw.

Literatuur

- **Kruizinga**, Jaap, *Het XYZ van Amsterdam*, Amsterdam, 2002.
- **Roever**, Margriet de en Jenny Bierenbroodspot, *De begraafplaatsen van Amsterdam*, Amsterdam, 2004.
- **Suasso Lopez**, opgehaald op 22 mei 2015 van www.joodsamsterdam.nl/persaplopezsuasso.html
- **Vermeulen**, Liebeth en Bauke Wink, *Twee eeuwen plus een kwart, Begraafplaats en Belangenvereniging Rustoord te Diemen*, Diemen, 2014.
- **Wijnman**, H.F., *Historische Gids van Amsterdam*, Amsterdam, 1971.

Stedelijk Museum

Op de dag dat Sophia in 1890 overleed, schonk zij haar aanzienlijke vermogen en verzameling kunst en curiosa aan de stad Amsterdam. Zij had in haar testament bepaald dat de kostbaarheden niet mochten worden verkocht, maar publiekelijk bezichtigd mochten worden in een museum onder de naam Sophia Augusta Stichting. Daarmee was ze in naam weer met haar man verenigd. Het geschonken vermogen en de collectie waren aanleiding tot het stichten van het Stedelijk Museum dat op 14 september 1895 geopend werd. Toen rustte Sophia Lopez Suasso-de Bruijn al ruim vijf jaar op Rustoord aan de Weespertrekvaart bij haar grote liefde Augustus.

Portret van Sophia Adriana Lopez Suasso-de Bruijn van Thérèse Schwartze (coll. Amsterdam Museum).

Een Diemense collega van Jacob Olie

PHOTOGRAAF N. DE BRUIJN, DIEMERBRUG

Wiard Krook

Oude foto's geven ons een beeld van de tijd waarin ze werden genomen. Als historische documenten confronteren ze ons met een recent verleden en geven ons in een aantal gevallen een kijkje in het dagelijks leven van weleer. De grote interesse en waardering voor het werk van met name de Amsterdamse fotografen Jacob Olie (1834-1905) en George Hendrik Breitner (1857-1923) valt te verklaren uit het feit dat ze ons een uitgebreid en ongekleurd beeld hebben nagelaten van onze voorouders. De in die tijd in Diemen woonachtige Nicolaas de Bruijn was ook zeer geïnteresseerd in het medium fotografie. Hij ging zich aan het einde van de 19e eeuw als 'photograaf' vestigen in een winkelpand aan de Hartveldseweg te Diemerbrug.

*In het bijzonder
van Jacob Olie
zijn er in de
afgelopen jaren
vele duizenden
negatieven
en afdrukken
teruggevonden*

Na het overlijden op 23 november 1890 van koning Willem III, werd zijn tienjarige dochter en troonopvolgster Wilhelmina (1880-1962) koningin der Nederlanden. Tot haar achttiende verjaardag in 1898 nam haar moeder koningin Emma als regentes het koningschap waar. Ook in Diemen werd gevlagd ter ere van de nieuwe koningin. Met name aan de Hartveldseweg, ter hoogte van de stalhouderij van café Vervetjes, was het feest. Deze opname uit 1890 is de oudst bekende foto van fotograaf N. de Bruijn uit Diemerbrug. Contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief (coll. W. Tetteroo).

Jacob Olie en George Breitner

In de afgelopen jaren zijn er vele (foto) boeken, kalenders, posters en wat dies meer zij uitgegeven met het werk van de reeds genoemde Olie en Breitner. Hun populariteit is niet zo zeer te danken aan een grote artistieke waarde of van een hoge technische kwaliteit van hun beeldmateriaal, maar meer aan de grote hoeveelheid negatieven en foto-afdrukken die er van hun werk bewaard is gebleven. In het bijzonder van Jacob Olie zijn er in de afgelopen jaren vele duizenden negatieven en afdrukken teruggevonden. Door het Stadsarchief Amsterdam is inmiddels het meeste materiaal geconserveerd, digitaal ontsloten en beschreven.

Omdat veel foto's op herkenbare locaties met bekende gebouwen in Amsterdam en omgeving werden gemaakt kunnen zijn foto's als historisch-topografische documenten van grote waarde worden beschouwd.

Ook zijn er diverse fotografische herinneringen van de feestelijkheden ter gelegenheid van de kroning van koningin Wilhelmina op 6 september 1898 bewaard gebleven. Toen de koningin werd ingehuldigd in de Nieuwe Kerk te Amsterdam werd er in Diemerbrug geposeerd onder een fraaie erepoort aan de Hartveldseweg. We zien tussen de versiering onder andere het monogram "W" van Wilhelmina, het Nederlandse Rijkswapen en een foto van de nog jonge koningin. De poort stond tegenover de ingang van de kruidenierswinkel van weduwe T. Mess aan de Hartveldseweg 2, hoek Ouddielerlaan (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. mw. Witteveld-de Zutter).

De kunstschilder George Breitner, bekend van zijn weergave van het Amsterdamse stadsleven, was ook een enthousiaste fotograaf. Eerst werkte hij in Den Haag totdat hij zich in 1886 in Amsterdam vestigde. Na de bestudering van zijn nalatenschap bleek dat hij veel van zijn foto's had gebruikt als voorbeeld voor zijn schilderijen. Hij gebruikte zijn fotocamera dus als een soort schetsboek om snel diverse situaties vast te leggen die hij later in zijn atelier kon uitwerken voor zijn schilderijen. Van hem zijn circa 2000 negatieven bewaard gebleven.

'Droge glasnegatieven'

De geschiedenis van de fotografie is nog relatief jong. In de afgelopen 200 jaar volgden de ontwikkelingen in de fotografische sector zich in snel tempo op. Zo werden de fotocamera's handzamer en verbeterde de kwaliteit van de objectieven. Ook aan de technische kant van het fotograferen werd veel aandacht besteed. In het begin moest een fotograaf nog de beschikking hebben over een klein laboratorium om daarin zelf zijn zilveren- of glazen platen van een lichtgevoelige emulsie te voorzien. Die platen waren echter niet erg lichtgevoelig en moesten in natte toestand worden gebruikt. ➤

De industrie haakte snel in op de uitvinding van droge glasnegatieven

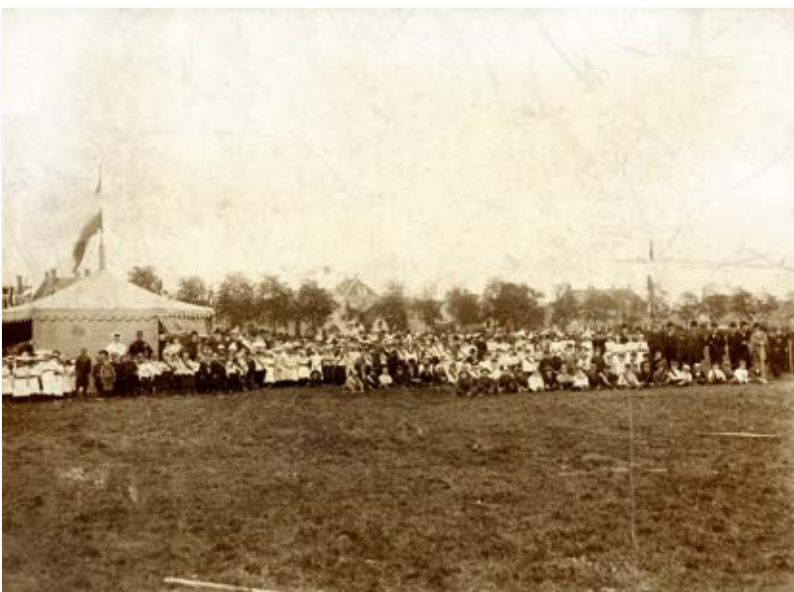

Aan de Prins Hendrikkade werd het inhuldigingsfeest van koningin Wilhelmina op 6 september 1898 luister bijgezet met een vlaggenparade (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. Gemeentearchief Diemen).

De uitvinding van 'droge glasnegatieven' van de Engelse fotograaf en arts Richard Maddox in 1871 blijkt achteraf een belangrijke factor te zijn geweest voor de popularisering van de fotografie. De industrie haakte snel in op zijn vinding. Door diverse fabriekjes werden er 'droogplaat'

glasnegatieven in diverse maten op de markt gebracht. Als fotograaf kon je nu je lichtgevoelige materiaal gewoon 'van de plank' kopen. Bovendien was het een voordeel dat reeds belichte negatieven niet onmiddellijk moesten worden ontwikkeld. ➤

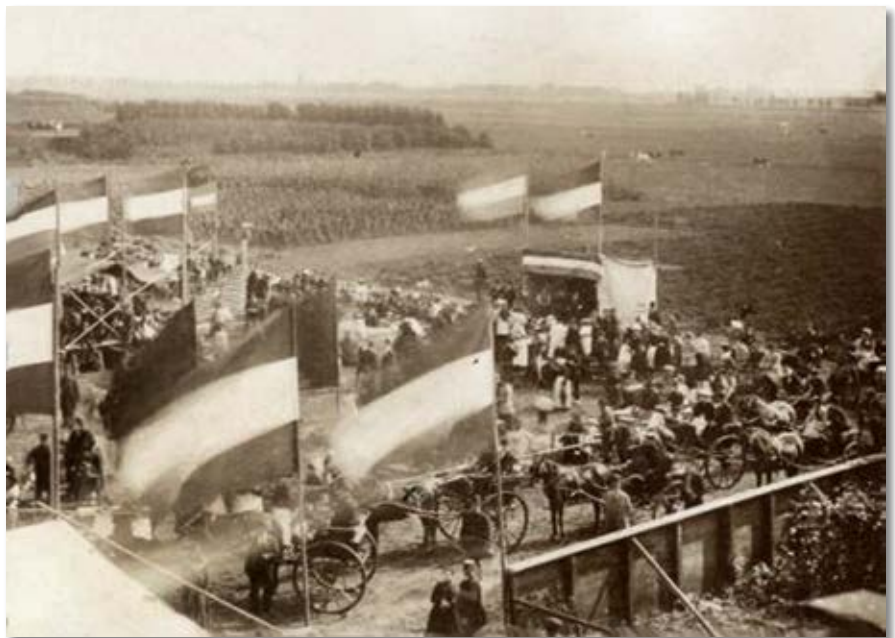

Voor de Diemense kinderen werden er op het Gemeentelijke Sportterrein aan de Ouderkerkerlaan diverse kinderspelen georganiseerd ter gelegenheid van de kroning van Wilhelmina op 6 september 1898 (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. Gemeentearchief Diemen).

Deze foto werd vermoedelijk gemaakt in 1899 ter gelegenheid van de benoeming van J.W. de Wit tot burgemeester van de gemeente Watergraafsmeer. De ruiterclub staat op de hoek van de Weesperzijde en de Kruislaan om de nieuwe burgemeester te onthalen. Links op de achtergrond zien we de watertoren van Nieuwer-Amstel en rechts het tolhuis (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, schenking Simon Blokland, coll. HKD).

Feestelijkheden in de Watergraafsmeer, vermoedelijk in 1899 ter gelegenheid van de benoeming van J.W. de Wit tot burgemeester van de gemeente Watergraafsmeer (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. Stadsarchief Amsterdam).

Feestelijkheden in de Watergraafsmeer, vermoedelijk in 1899 ter gelegenheid van de benoeming van J.W. de Wit tot burgemeester van de gemeente Watergraafsmeer (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. Stadsarchief Amsterdam).

Photograaf N. de Bruijn

Een van de eerste fotografen die zich aan het einde van de 19e eeuw in Diemen (toen nog Diemerbrug genaamd) ging vestigen was Nicolaas de Bruijn. Hij had zijn fotoatelier en donkere kamer ingericht in een winkelpand aan de Hartveldseweg nr. 6. Hij woonde met zijn gezin vermoedelijk boven de winkel, gerekend vanaf het hoekpand Hartveldseweg / Ouddiemerlaan (nr. 2) was huisnummer 6 het derde huis. Het bouw-blokje, bestaande uit vier winkels met bovenliggende woningen werd aan het eind van de 19e eeuw gebouwd op een plaats waar ooit een kazerne had gestaan. Geheel in de bouwtraditie van het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw werd de voorgevel opgetrokken in een typische Nederlandse neoklassieke stijl, dat wil zeggen met links en rechts een trapgevel, om het een beetje op een 17e eeuw huis te laten lijken.

De winkel van De Bruijn zal medio 1900 wel geheel anders zijn ingericht dan onze moderne fotowinkels. Voor het maken van familie- en portretfoto's zal er zeker een atelierruimte zijn geweest. Een ander gedeelte van het pand moet in gebruik zijn geweest als donkere kamer, waar de belichte glasnegatieven konden worden ontwikkeld en verder worden afgedrukt. Vanwege het grote negatiefformaat (18 x 24 cm) van de camera's werden er van de glasnegatieven meestal contactafdrukken gemaakt. In die tijd werd veelal gebruik gemaakt van zogenaamd 'daglicht fotopapier'. Omdat dit fotopapier erg dun was werd de afdruk voor de opdrachtgever op een kartonnen ondergrond (soms met fraaie cartouche-versiering) geplakt. De achterzijde van het fotokarton werd voorzien van een stempel met het bedrijfslogo van "Photograaf N. de Bruijn".

De huwelijksplechtigheid tussen burgemeester jhr. E.W.E. Bicker en mevrouw L.E. Strikwerda vond plaats op 6 december 1900 in het toenmalige raadhuis van Diemen aan de Hartveldseweg. Het grote gebouw links is het in 1883 gebouwde "Zwitsers Hotel" (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. Gemeentearchief Diemen).

Een historische foto van landelijk Diemerbrug in 1904, gezien naar het noordwesten. Links Diemen Zuid met de Prins Hendikkade. De toren van de Nederlands Hervormde kerk is nog net zichtbaar boven de huizen. Rechts de bebouwing aan de Muiderstraatweg en het jaagpad van de trekschuiten (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 18 x 14 cm glasnegatief, coll. Silfhout, Gemeentearchief Diemen).

Uit een inventarisatie van nagelaten foto's uit het atelier van De Bruijn blijkt dat hij, net als Jacob Olie, er regelmatig met zijn camera op uit trok. Met name zijn er een paar foto's bekend van feestelijke situaties, zoals de inhuldiging van koningin Wilhelmina en het huwelijk van burgemeester Bicker in Diemen. Het is zeer aannemelijk dat De Bruijn ook de maker was van de oudst bekende Diemen prentbriefkaarten. Deze ansichten werden nog niet gedrukt (steendruk), maar waren gewone fotoafdrukken van negatieven.

De oudste foto die aan 'photograaf' N. de Bruijn kan worden toegeschreven dateert uit 1890. Volgens zijn aantekeningen bezocht Jacob Olie in 1890, 1891, 1892, 1893 en 1895 Diemen en Overdiemen. Helaas is het niet bekend of De Bruijn en Olie elkaar ooit hebben ontmoet. Kennelijk zag Nicolaas de Bruijn geen toekomst als fotograaf in het landelijke Diemerbrug. In 1911 verhuisde hij met zijn gezin naar Wassenaar waar hij familie had wonen. Daar aanvaardde hij de functie van opzichter bij de gemeente Wassenaar. ➤

De achterzijde van het fotokarton werd voorzien van een stempel met het bedrijfslogo

Transportakte

In een transportakte van 18 december 1912 kunnen we lezen dat De Bruijn in dat jaar eigenaar was van twee huizen aan de Hartveldseweg, namelijk het pand op nr. 6 waarin hij zijn fotoatelier had en het naastliggende huis met gang op nr. 8. Hij verkocht deze huizen aan de zakenman en winkelier Christiaan Kok:

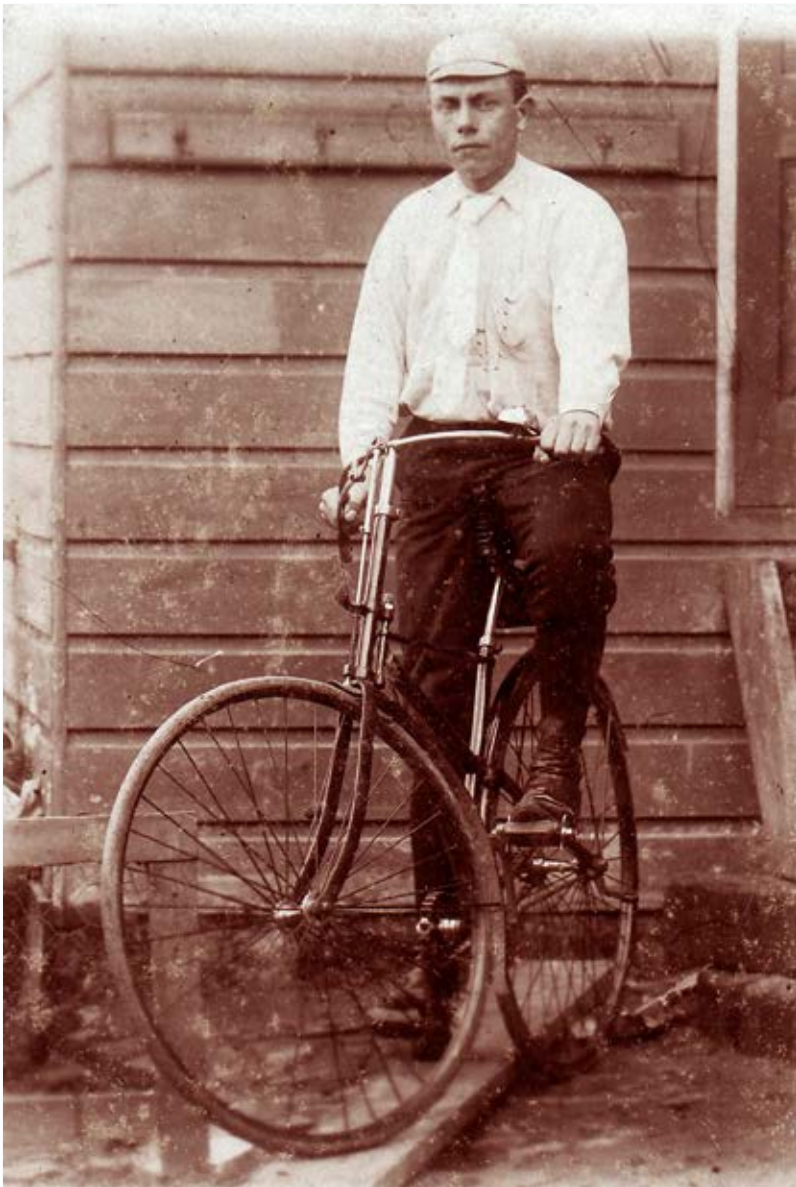
Twee huizen en erven, de daar achter liggende grond voorzover het eigendom van andere getekende, benevens het gemeenschappelijke eigendomsrecht van een naast de percelen liggende gang, alles staande en gelegen aan de Hartveldseweg, gemeente Diemen bij de Diemerbrug, kadastraal bekend gemeente Diemen, sectie A nummers 1224 en 1225, samen groot 1 are 30 centiare, voor de prijs van f 5.500,-.

Chris Kok was inmiddels al eigenaar van de kruidenierswinkel op de hoek waar weduwe T. Mess vanaf 1902 was gevestigd. Toen hij ook het pand op nummer 4 kon kopen, bezat hij het hele rijtje. Nadat hij de inventaris van de winkel van weduwe Mess had overgenomen, begon Kok in 1913 in dit pand een winkel in koloniale waar.

Het winkelpand op nummer 4 werd verhuurd aan schoenmaker A.J. Cocu. In 1924 werd Jan Goedhart zijn buurman. Jarenlang heeft menige Diemenees en Dienaar daar, bij hem en zijn zoon Chris, een rokertje gekocht. In deze winkel kon je nu niet meer laten fotograferen, maar je kon er wel een (foto)prentbriefkaart van Diemen kopen.

Met dank aan Hans Goedhart te Castricum voor de verstrekte informatie, beeldmateriaal en documentatie.

Het is zeer aannemelijk dat De Bruijn ook de maker was van de oudst bekende Diemen prentbriefkaarten

In de diverse archieven bevindt zich nog een aantal foto's, die op de achterzijde van de fotokaart zijn voorzien van het stempel "Photograaf N. de Bruijn, Diemerbrug", waarvan de locatie niet bekend is. Van een aantal foto's is het zeker dat die niet in de gemeente Diemen zijn genomen. Nader onderzoek biedt mogelijk uitkomst.

Een van deze niet nader te beschrijven foto's is de hierbij afgebeelde foto van een jongeman met fiets, medio 1900 (foto N. de Bruijn, Diemerbrug, contactafdruk op daglichtfotopapier van een 9 x 12 cm glasnegatief, coll. Hans Goedhart).

MELKBOER KLAAS KERSBERGEN IN DE BURGEMEESTER DE KIEVIETSTRAAT

Willy Bulterman-Hartsink en Taco ten Dam

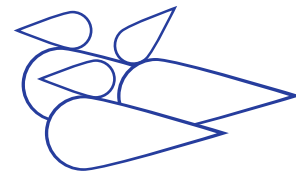
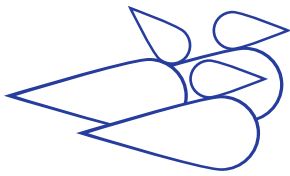
Tot in de jaren zestig hoorden ze tot het vaste straatbeeld: melkboeren, bakkers, groentekarren, de olieman, de slagersjongen. Klaas Kersbergen was vele jaren lang een graag geziene melkboer in de straten van Diemen. De uitvalsbasis voor zijn melkwijk was de winkel in de Burgemeester de Kievietstraat 24 tegenover de Prinses Irenestraat. Op de rand van de oude en de moderne tijd staat op de foto de Volkswagenbus en het paard met wagen bij de winkel in de Burgemeester de Kievietstraat. In de winkel was nog lang verse melk te krijgen. Als kind liep Willy Bulterman-Hartsink vele malen van de Burgemeester Bickerstraat naar de winkel van Kersbergen. Met een lege melkkan heen en met de volle kan verse melk weer terug. Op de deur zat een prachtige schuine koperen deuropener. Binnen was zij gefascineerd door de schitterende aanblik van de glazen vaas met verse eieren op de toonbank.

Rechts: Op de Burgemeester van Tienenweg (coll. Nel Kersbergen).

Boven: In de Burgemeester de Kievietstraat (coll. Nel Kersbergen).

Twee eeuwen plus een kwart

Begraafplaats en Belangenvereniging Rustoord te Diemen
Bauke Wink en Liesbeth Vermeulen hebben een alleraardigst boekje geschreven over begraafplaats *Rustoord* en de Belangenvereniging. Deze unieke dodenakker aan de Weespertrekvaart werd in 1791 geopend door George Henri Aman. Anna Maria Evers werd er al eerste begraven. Het boek is rijkelijk voorzien van illustratiemateriaal en geeft een goed beeld van de geschiedenis van de begraafplaats die sinds 2010 in eigendom van de gemeente Diemen is. Het boek is te koop bij Boekhandel Bruna in het winkelcentrum.

Hella van der Wijst feliciteert Alfons Ruitenbeek

Naar aanleiding van een reactie van onze redacteur Alfons Ruitenbeek op een column van Hella van der Wijst (van het tv-programma *De Wandeling*) neemt de tv-persoonlijkheid telefonisch contact op met Alfons. Zij hebben een lang gesprek over het thema van haar column (Hoe kun je omzien naar elkaar en naar het verleden?) waarin Alfons onder andere vertelt dat hij zijn cadeaus voor zijn 95-ste verjaardag als donatie heeft bestemd voor het oecumenisch centrum *Een Stap Verder* waar illegale vluchtelingen kunnen douchen en op adem komen. Hulde!

Rectificaties boek Diemens oorlog

- Ome Piet Saan meldde ons dat de voorletters van zijn vader twee keer verkeerd zijn weergegeven: de correcte weergave is P.J.N. Saan (1901-1978).
- Op pagina 145 in kolom 1 staat dat het verrolbaar ijzeren frame van de vliegtuigmotor van de in Overdiemen neergestorte Wellington in 1948 werd gelast bij de smederij van Van Dijk aan de Ouddiemerlaan. Dat is niet correct: het gebeurde bij de firma Saan door Dick van Dijk. Lasser Dick van Dijk was weliswaar de zoon van de smid, maar was werknemer bij Saan.
- Henk Teiwes laat weten dat de onderste foto op pagina 29 indertijd genomen is uit zijn ouderlijk huis aan de Arent Krijtsstraat.
- De foto op pagina 290 van het monument in Holwerd is gemaakt door Anneke Hartmans.

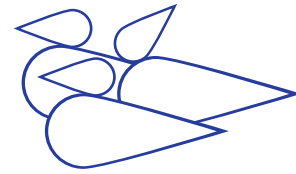
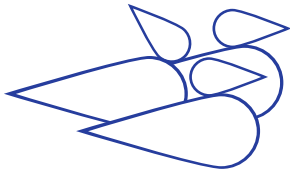
Speciale postzegel De Zegelaars 'Diemen 70 jaar Bevrijding'

De Diemense postzegelvereniging *De Zegelaars* heeft een persoonlijke zegel 'Diemen 70 jaar bevrijd' uitgegeven. Op de zegel prijkt een bekende foto van Canadese bevrijders, die begin mei 1945 door Diemen rijden en feestelijk worden onthaald. Mooi in de postzegelverzameling, maar de zegels kunnen ook gebruikt worden om brieven mee te frankeren. Een velletje met 10 zegels is te koop voor 10 euro voor niet-leden van *De Zegelaars*. Wie het bedrag overmaakt op rekeningnummer NL49INGB0002404932, krijgt het velletje thuisbezorgd.

Rectificatie Diemen-Noordnummer

De tekening van boerderij Zeldenrust op pagina 9 van het 25 jaar Diemen-Noordnummer is niet van Rembrandt maar van een onbekende kunstenaar. Deze, wat donkere, uitsnede van een tekening met pen en penseel, bevindt zich in een particuliere verzameling in de USA. Meer hierover in het artikel van Erik Schmitz in: HKD, jrg. 12, nr. 2, 2002, pag. 5.

DIEMENS OORLOG

Een redactieteam, bestaande uit mensen van het Comité Diemen 1940-1945, de gemeente Diemen, de gemeente Amsterdam en de Historische Kring Diemen, heeft ruim een jaar intensief samengewerkt aan het rijk geïllustreerde boek van ruim 300 pagina's.

Het boek geeft in tekst en beeld een gedetailleerd beeld van het dagelijks leven in Diemen dat aan het begin van de bezetting rond de 5000 inwoners telde. Hoe ondergingen de bewoners van het dorp zo vlak bij Amsterdam de bezetting? Wat gebeurde er met de bijna 100 joodse inwoners toen de Duitsers in Nederland met de jodenvervolgving begonnen? Het proces is nauwkeurig in kaart gebracht en het is een schrijnend relaas geworden hoe de meeste joodse inwoners op een dag in het voorjaar van 1942 uit het dorp verdwenen. Maar tegelijkertijd waren er ook moedige Diemenaren die hun huis openstelden voor onderduikers.

Dokters

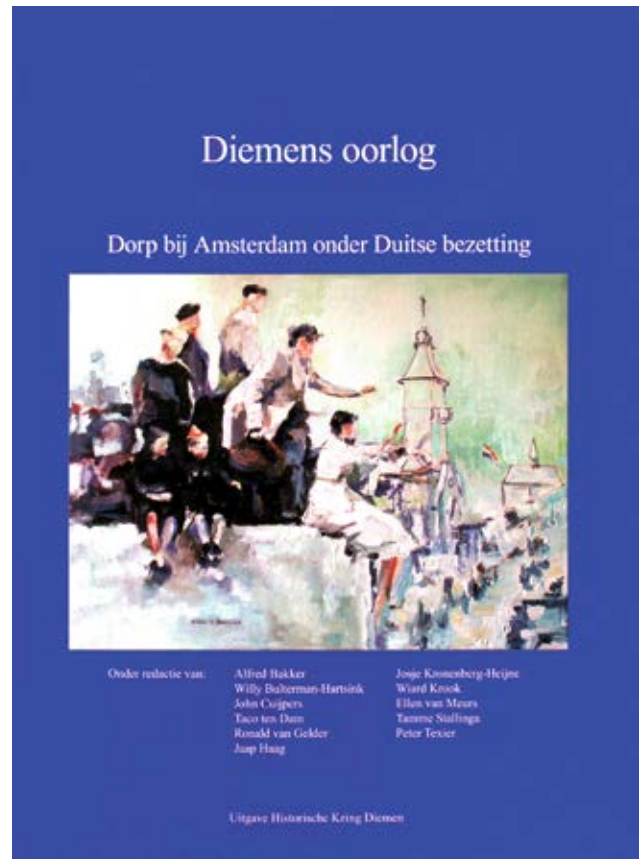
En hoe reageerden de artsen in Diemen op de vaak ingrijpende maatregelen van de Duitse bezetter? Hoe lang hield burgemeester De Geer van Oudegein het vol om onder Duits gezag zijn taak te kunnen en te willen uitoefenen? En de sport? Er werd volop geschaatst in Diemen in de ijskoude oorlogswinters en D.V.A.V. voetbalde aanvankelijk verder tot dat het niet meer kon. Landelijke bekendheid kreeg de 'Diemense Reus', de bokser Joop Niemans, die in Krasnapolsky, de nationaalsocialist Cees Oly tegen het canvas sloeg. Diemen kende Engelandvaarders die met een motorvlet de Noordzee overgingen en Diemenaren waren op zee of in Nederlands-Indië en beleefden onder barre omstandigheden ver van huis de oorlogsjaren.

Vrij Nederland en Wellington

Natuurlijk komen bekende verhalen over de drukkerij van Jeanne de Wild waar illegaal Vrij Nederland werd gedrukt, de treinbeschieting waarbij tientallen NSB'ers het leven lieten en de vernietiging van een derde van het Diemense woningbestand uitgebreid aan de orde. Maar ook een fascinerende reconstructie van de Duitse verdedigingslinie rond Amsterdam waar de bunkermuur bij de Hartveldsebrug deel van uitmaakte. Een uitputtend onderzoek naar de in 1943 in de Overdiemerpolder neergestorte Wellington bracht een achtergrondverhaal over vijf moedige bemanningsleden die in Diemen de dood vonden.

Foto achterzijde omslag:

Plattegrond omgeving 't Hout-Bosch en het voormalig recreatieoord Betlem (uittreksel uit het kadastrale plan gemeente Diemen en Muiden, 1918, coll. Piet Vedder).

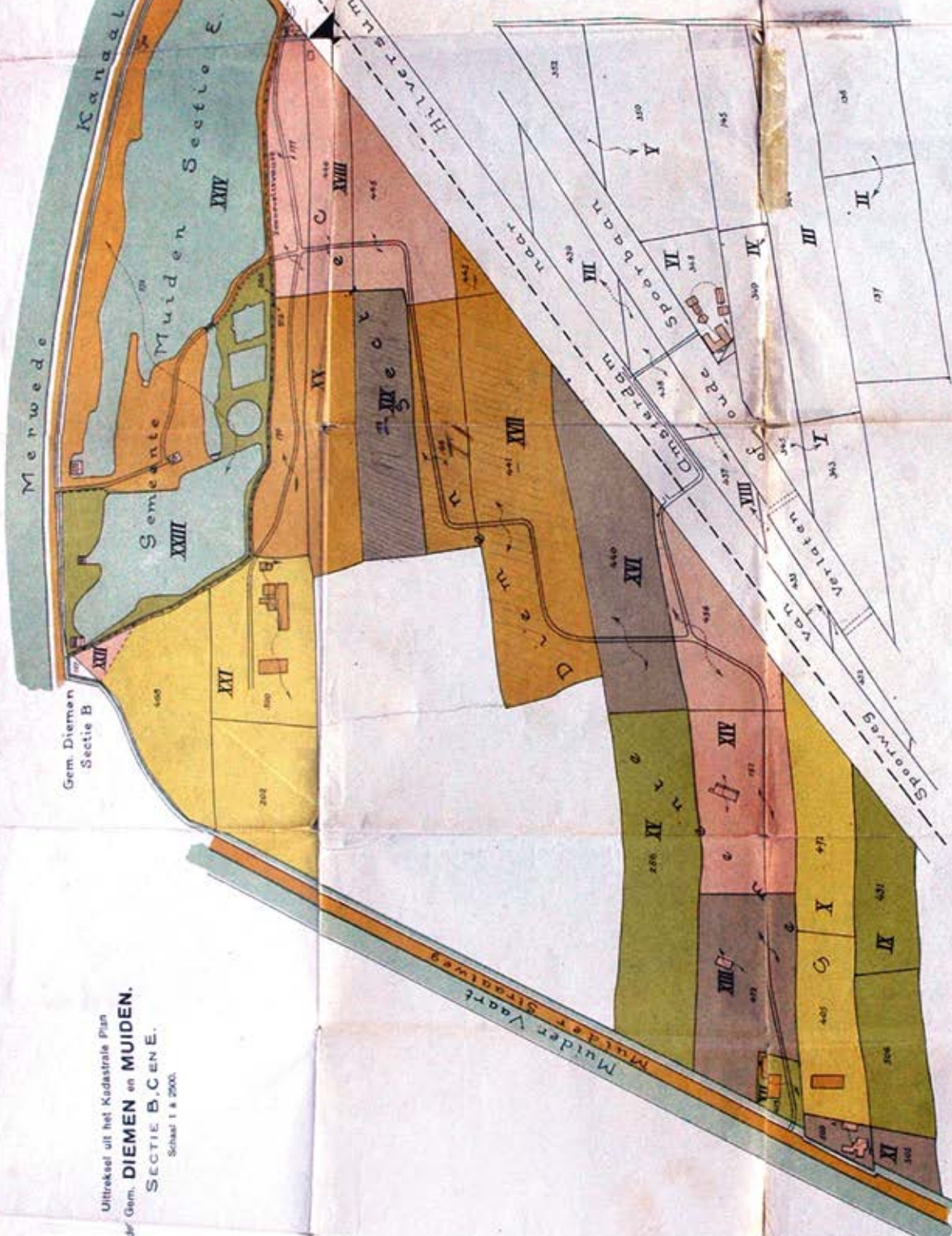

Bruna en HKD

Het is te veel om alle onderwerpen op te sommen. Het boek is een aaneenschakeling geworden van fascinerende verhalen die een beeld geven van een zware periode uit de Diemense geschiedenis. Een boeiend en lezenswaardig boek voor iedereen die belang stelt in een apart stuk geschiedenis van Diemen. Ex-burgemeester Amy Koopmanschap in het voorwoord: "Dit boek is wat mij betreft te beschouwen als een van de belangrijke oorlogsmonumenten in Diemen en daar ben ik trots op."

Het boek *Diemens Oorlog, Dorp bij Amsterdam onder Duitse bezetting*, is een uitgave van de Historische Kring Diemen en maakt deel uit van de Blauwe Reeks. Het boek is te koop bij boekhandel Bruna in het winkelcentrum en bij het secretariaat van de Historische Kring Diemen.

Uitbrekkel uit het Kadastreale Plan
der Gem. **DIEMEN en MUIDEN.**
SECTIE B.C.E.N.E.
Schaal 1 : 2500.

Uitbrekkel uit het Kadastreale Plan
der Gem. **WESPERKARSPPEL**
SECTIE C.
Schaal 1 : 5000.

